

TRANSILVANIA

Anul 57.

Martie 1926.

Nr. 3.

Sibiu, str. Șaguna 6.

Dr. Ioan Lupaș.

— La 25 de ani de activitate culturală. —

În mijlocul crizei de autoritate din zilele noastre ne-a fost dat să ne ridicăm sufletește, zilele trecute, aducând prinos de laudă unui vrednic și desinteresat mânăitor al condeiiului, dlui Ioan Lupaș.

S'au împlinit 25 de ani de când a apărut în ziarul «Tribuna» din Sibiu întâiul articol semnat de acela, care avea

să ajungă profesorul iubit, istoricul de seamă, conducătorul prețuit

Pe drept cuvânt s'a putut trage o paralelă între *ethosul* unui Petru Maior (despre el a scris pe atunci tinărul student budapestan) și între *ethosul* ce palpită în scrisul dlui I. Lupaș. Invățător și preot, cu peana și cu biblia în mână, amândoi au încercat și, ultimul, încearcă să dea și acum viață ideilor ducătoare la propășire — nelăsându-se tulburați de aplauze și de o glorie vremelnică, ascultând șoaptele cele mai intime ale sufletului lor și oferind ce au mai bun masselor, spre cugetare.

Amândoi sunt pătrunși că nu numai *Historia magistra vitae* (istoria este învățătoarea vieții) ci și *Historia magistra mundi* (istoria este învățătoarea lumii).

Amândoi *cred* că rolul istoriei este să afle *nexul causal* al faptelor (fiindcă și în desfășurarea evenimentelor *trebuie* să fie o logică!) și amândoi dau directive viguroase spre ceva excelsior.

Sărbătorirea dlui Ioan Lupaș s'a desfășurat cum *n'a* vrut cel sărbătorit. Dsa, în marea modestie, care-l caracterizează, a răspuns invitației unui cerc de prieteni, în frunte cu dl Ioan I. Lapedatu, că dorește o cât mai modestă comemorare a aniversării acesteia de 25 de ani; a fost de ajuns însă să se răspândească vestea că Ioan Lupaș împlinește 25 de ani de activitate ziaristică și toate clasele noastre sociale din Ardeal s'au grăbit să-și trimită reprezentanții.

Așa au fost adunați Duminecă, în 21 Martie, a. c., în sala cea mare a județului Sibiiu și, seara, la hotelul Bulevard, sibienii, săliștenii, preoții, corpul didactic, ziaristii, meseriașii, poporul, prin reprezentanții lor, apoi societățile «Astra», «Soc. ort. naț. a fem. rom.», «Societatea de mâine». Intr'o atmosferă din cele mai cordiale, în mijlocul unor ovații spontane, aproape orcanatice, au căutat cu toții să-și exprime sentimentele de grațitudine față de dascălul, preotul, ziaristul, istoricul Ioan Lupaș, care se caracteriza, modest: «un mic toboșar al presei române», făcând aluzie la micul toboșar sard al lui Amicis, rănit și sărbătorit de cei mai mari decât dânsul.

«Astra» a avut dreptul să-și manifeste mulțumirile cele mai simțite față de membrul ei din comitetul central, fiindcă dl Ioan Lupaș a fost și este unul din cei mai activi promotori ai acți-

unilor «Astrei». Încă de prin 1903 a început dl I. Lupaș să publice articole judicioase în «Transilvania» noastră. Din 1906 este un colaborat prețuit al «Bibliotecii populare», dând nutremânt prețios țărănimii noastre. În secția noastră istorică a fost secretar până în anul 1925, de atunci încolo este vicepreședintele ei. Din 1910 îl numărăm membru în comitetul central. Multe și interesante conferințe a ținut, la țară și prin orașe, în numele «Astrei». Dovadă orașele noastre ardelenene, dar și cele din vechiul regat, ca: București, Giurgiu, Galați, T. Severin, Ploești, apoi Chișineu, ș. a.

«Astra» a ținut să-și exprime sentimentele, de care e pătrunsă față de cel serbătorit. Președintele «Astrei», dl Goldiș, silit să absenteze, a scris o prea frumoasă epistolă, care a fost citită de inițiatorul festivității, de dl Ioan I. Lăpedatu. Cei doi vicepreședinți ai «Astrei» și secretarul literar substituit au luat cuvântul în decursul serbării, aducând prinusul de laudă neobositului luptător cultural.

Modestia, așa de prețioasă și așa de rară în ziua de astăzi, modestia aceasta binefăcătoare a serbătoritului ne-a ridicat. Tonul cald, confidențial, nefățârit al celei primea ca dar o biblie legată în aur și catifea, o peană de aur și o întreagă garnitură de scris din partea săliștenilor, a foștilor elevi și a sibienilor ne-a mers la inimă, fiindcă inima ne spunea că aurul de pe obiecte corespunde aurului din sufletul lui și că tot atât de tare în convingeri este Ioan Lupaș ca marmora aleasă pentru călimăra și sfeșnicele purtătoare de lumină.

Dl Lupaș nu e în pragul bătrâneții. Mai are până atunci. Neamul așteaptă încă multe și minunate lucrări din peana domniei sale. Dacă nu le va scrie cu peana de aur oferită, fiindcă (după cum a mărturisit-o) nu se pricepe să scrie decât cu modeste pene democratice, le va așterne pe hârtie cu tot sufletul său neprihănit, vrednic emul al unui Carlyle, arătându-ne rănilor încă nu s'au cicatrizat, dându-ne sfaturile, călitate de o experiență de istoric cu vază, ajutându-ne să ne ridicăm din coșmarul sufletesc în care ne sbatem astăzi.

Dl Ioan Lupaș, la mulți ani!

Ideologia cooperatismului.

Faptele sociale, realitatea socială, nasc ideea. Nu există idee socială, care să nu poată fi explicată, căreia să nu i se poată determina toate faptele și împrejurările, cari au făcut-o să se ivească în gândul oamenilor, unde a fost frământată și dezvoltată ca într'un adevărat laborator. Orice ideologie își are legăturile sale precise cu realitatea socială, nimic, am putea spune, nu e creat de inteligența omenească singură.

Ideea cooperăției a izvorât, și ea, din realitatea socială, a fost impusă minții omenești de anumite împrejurări, din necesitatea de conservare a omului față de acțiunea distrugătoare a regimului social-economic, născut la începutul veacului al XIX. Ideea cooperăției s'a născut ca și aceea a socialismului din acțiunea regimului capitalist asupra realității sociale, din împrejurările, cari au fost născute în urma disoluției vechiului regim și a introducerii noului regim economic și social. Aproape aceleași fapte au sugerat ambele idei, și aceea a socialismului, și aceea a cooperatismului, de aci asemănarea, și rudenia lor, deși între cooperăție și socialism sunt deosebiri fundamentale.

Ideia primordială a cooperăției este *asociația*.

Principiul social al asociației era în mare cinste în concepția de viață a muncitorilor, cari păstrasera tradiția cooperăției și a companionajului evului mediu. Faptul că burghezia a refuzat cu încăpăținare să recunoască libertatea asociației, a mărit prestigiul acestui principiu în sufletul claselor muncitoare și producătoare. La începutul veacului al XIX-lea asociația era socotită de toți ca adevăratul principiu salvator, ca singurul deslegător al chestiunii sociale.

Mai târziu, când capitalismul a ridicat, în locul micilor și răzlețelor ateliere, fabrici mari, unde erau folosiți, în muncă organizată în comun, mari mase de muncitori, principiul asociației a devenit și principiul muncii organizate.

În sfârșit, credința în acest principiu a fost întărită când muncitorii și-au dat seama că principiul fundamental al capitalismului este *concurența* și că prin concurența între ei muncitorii sunt exterminați pe rând de capitalismul acaparator, iar din concurența dintre capitaliști rezultă mizeria muncitorilor și degradarea lor morală, rezultă crizele industriale și războaiele

Între popoare. Clasele muncitoare s'au convins că altă soluție nu e decât să opue principiului concurenței pe acel al asociației. Pe această cale muncitorii, grupați în asociație, ar putea să reziste procesului de exterminare urmărit cu atâta îndârjire de capitalism.

A doua idee fundamentală a cooperației este *solidaritatea mutuală, principiul ajutorului reciproc*.

O solidaritate socială este o asociație liberă și conștientă, în care individul își sacrifică un bine sau un interes individual — bani, muncă, timp, libertate — fără desinteresare, adică fără gând de caritate sau fraternitate, dar și fără dorința unui profit personal, ci în schimbul unui folos comun, adică pentru dezvoltarea ființei sociale, pentru dezvoltarea patrimoniului social.

Esența solidarității sociale stă în sacrificiul voluntar al individului pentru binele colectivității, iar pârghia ei morală stă în înțelesul pe care îl dă, ea, profitului. Fără profit, fără interes, nu poate avea ființă o activitate omenească, nu poate avea loc o asociație liberă și conștientă. Profitul nu implică, însă, totdeauna un înțeles egoist, și individul totdeauna este dispus să jertfească un interes personal, dacă din satisfacerea unui interes general are un folos mai mare. Urmărind conștient un profit cu bază morală și de interes general, individul în asociație poate să-și satisfacă toate interesele personale, cari nu vin în conflict cu interesele celorlalți și să folosească toate avantajele cari rezultă din satisfacerea intereselor generale.

Principiul solidarității, al ajutorului reciproc, a făcut existența asociațiilor profesionale din întreg evul mediu, a dat naștere numeroaselor societăți de ajutor reciproc, cari erau destul de puternice pentru a constitui sprijinul și mângâierea muncitorilor englezi, chiar în timpul când clasa muncitorească era în cea mai grea situație din viața ei.

Credința în acest principiu a fost întărită încă, de introducerea în întreprinderi, din ce în ce mai intens, a diviziunii muncii. Muncitorul, dându-și seama că munca sa de meseriaș individual a fost cu mult sporită în sistemul diviziunii muncii, unde el nu face de cât o parte a muncii necesară desăvârșirii unui obiect, se lămurește și asupra valorii principiului solidarității. El își dă seama că în munca sa depinde de tovarășii săi, că numai în munca solidară și organizată în comun poate să

capete maximum de rezultate din sforțările sale. Munca solidară naște interese comune, naște simpatie, naște sentimentul ajutorului reciproc.

În chip fatal, muncitorii au trebuit să recurgă la acest ultim principiu, care nu e cel mai lipsit de dificultăți, pentru a-și ușura suferințele și mizeria, atunci când, cu toate stăruințele lor, nu au găsit înțelegere, nici la patronii capitaliști, nici la stat condus tot de aceștia.

Asociația mutuală a fost criteriul organizației pionerilor cinstiți din Rochdale.

A treia idee fundamentală a cooperăției este *Întâietatea principiului economic în societate.*

Transformarea economică a societății, înlăptuită la începutul veacului trecut, a răsturnat și concepția veche a societății. Curând chestiunea socială în înțelegerea tuturor, și în special în înțelegerea claselor muncitoare, nu a apărut de cât ca o chestiune economică. Întâietatea principiului economic a dat o nouă orientare concepției de viață socială și tendințelor de transformare a societății.

Legătura socială e întemeiată pe raportul dintre oameni, pe schimb. Fără schimb nu poate exista viață, nu poate exista asociație, nu poate exista viață socială.

Schimbul în societate ni se prezintă supt trei aspecte, și anume:

1. Obiect pentru obiect-comerțul propriu-zis; 2. Obiect pentru serviciu și 3. Serviciu pentru serviciu. Dacă observăm că orice obiect nu este decât o transformare materială, care se reduce totdeauna la o serie de mișcări fizice și psihice, putem ușor deduce că legătura socială este constituită din schimb de servicii, dintr'o mutualitate de servicii.

În asociație ne adunăm ca să ne servim unul pe altul, ca să ne ajutăm unul pe altul, fie aceasta pentru trebuințele existenței noastre, fie pentru păzirea drepturilor noastre, fie pentru împlinirea datoriilor noastre. Deci pe teren economic, juridic sau moral. Raporturile sociale sunt, tot atât, economice cât și iuridice sau morale, fiindcă ele nu sunt izolate, ci într'o interdependență continuă.

Cu toate acestea, în toate timpurile, raporturile economice au dominat în societate celelalte raporturi sociale, și regimul

economic a determinat condițiile vieții sociale. Necesitățile existenței omului din punct de vedere material a trecut înaintea necesităților de existență juridică, politică, morală sau estetică. Omul ca să trăiască a trebuit să consume, ca să consume a trebuit să producă, a trebuit să schimbe ceea ce nu a putut produce, a trebuit să cruțe și să conserve. Numai după ce aceste trebuințe economice au fost împlinite, omul și-a pus în gând să se desrobească de viața materială și să clădească viața ideală, sufletească a societății.

Regimul capitalist, accentuând nedreptatea repartiției bunurilor în societate, clasele muncitoare au ajuns până la sfârșit să nu conceapă decât aspectul economic al vieții: greutatea vieții neîngăduindu-le să se desrobească de viața materială.

Multă vreme muncitorimea nu a avut decât revendicări economice; întreaga ei atenție era îndreptată asupra înlăturării diferitelor greutăți economice, pe cari dezvoltarea regimului capitalist le pune. Mizeria muncitorilor industriali în prima perioadă a mașinismului; condițiile grele de viață ale meseriașilor striviți în concurența cu industria mare; stoarcerea muncitorilor de pământ de către cămătarii veșnic nesăturați, erau chestiuni economice, cari cântăreau greu și treceau înaintea chestiunilor politice sau morale, cari au preocupat muncitorimea mai târziu.

A patra idee fundamentală a cooperăției este *inutilitatea și nocivitatea intermediarului în schimb*.

Al patrulea măr istoric ar putea să aducă glorie lui Fourier, însă nu aduce cunoștințelor sociale nimic nou. Fourier se laudă de geaba că ar fi descoperit principiul asociației sau cauza mizeriei, în existența intermediarilor. Lumea cunoaște aceste adevăruri eterne, încă de când vede cu ochii civilizației. Vechii cămătari, cari au distrus civilizația elenă, cămătarii evului mediu, cari au distrus proprietatea rurală și clasa nobilă, neguțătorii din toate timpurile, cari, fără nici o muncă, speculează și pe producător și pe consumător, capitaliștii manufacturieri, cari exploatează până la sânge pe nenorociții de lucrători la domiciliu, proprietarii de case, cari speculează nevoia de locuință a celor ce sunt nevoiți să locuiască în orașe, sunt toți intermediari a căror acțiune nefolositoare și dăunătoare asupra vieții sociale a fost de mult simțită.

Producătorul niciodată nu a priceput cu ce drept intermediarul, fără nici o muncă, fără nici o sforțare, poate să-i ia cea mai mare parte a câștigului rezultat din munca lui, și el, care muncește, să nu poată nici să trăiască.

Consumătorul, mai puțin conștient de cauza răului, nu a putut înțelege dela început, cum viața se îngreuiază din ce în ce, ajungând să nu o mai poată trăi. La început, consumătorul învinuia pe producător, că își dă câștiguri prea mari, și de multe ori producția era urmărită cu ură din partea publicului. Mai târziu, când consumătorul-producător și-a dat seama că și marfa produsă de el, îi revine chiar și lui mult scumpită, după ce trece prin mâna intermediarilor, a înțeles unde este răul, care este cauza mizeriei sociale. Intermediarul speculează pe muncitor ca producător, luându-i cea mai mare parte a rodului muncii lui, intermediarul speculează pe muncitor ca consumător, urcând cu mult prețul de cost al mărfurilor.

Singura puțință de îndreptare a răului era apropierea și înțelegerea cea mai strânsă între producători și consumători, pentru înlăturarea intermediarului în schimb.

Pentru înlăturarea intermediarului din toate activitățile sociale; pentru înlăturarea intermediarului din producție unde, sub formă de patron-capitalist, își rezervă câștigul rezultat din diferența între prețul de vânzare și cel de cost, care, pentru a fi mai mare — prețul de vânzare neputând fi urcat, deoarece e determinat de concurență — se folosesc toate mijloacele de exploatare pentru scăderea prețului de cost; pentru înlăturarea intermediarului din circulație, unde sub formă de comerciant și cămătar, exploatează pe producători, fie vânzându-le pe prețuri mari sculele și materiile prime, de cari au trebuință în activitatea lor, fie cumpărându-le pe nimic mărfurile produse de ei, fie împrumutându-le cu camete ruinătoare banii, de cari au nevoie în munca lor; pentru înlăturarea intermediarului din consum unde, sub formă de comerciant de proprietar sau cămătar, exploatează pe consumători, fie vânzându-le cu prețuri mari mărfurile necesare întreținerii, fie luându-le pentru locuințe chirii de speculă, fie împrumutându-le cu camete mari banii necesari vieții lor de oameni cu câștig limitat și primit în rate mici; pentru înlăturarea acestora nu este decât o singură cale: întovărășirea interesaiilor pentru ca împreună să împlinescă ne-

însemnatul serviciu economic de intermediar și să realizeze toate economiile posibile: în materie, timp, bani, muncă.

A cincea idee fundamentală a cooperăției este *achitarea în schimb*.

Intermediarii nu aduc numai exploatarea în schimb, ci și imoralitatea. Din cauza numărului lor mare, nici ei nu profită prea mult din exploatarea producătorului și consumatorului. Concurența între ei face să ducă și ei, uneori, o viață grea. Dar lupta în concurență e de multe ori sfătuitor rău și comerciantul ca să-și distrugă adversarul folosește falsul și înșelătoria, folosește reclama mincinoasă. Marfă de proastă calitate sau falsificată, prezentată și vândută ca marfă de calitate bună, marfă vândută cu măsură strâmbă, sunt unele din multele practice necinstite ale comerțului. Aceste practice au o influență nefastă asupra moralității poporului, și nu fără dreptate aceste apucături comerciale au contribuit la ridicarea tuturor contra comercianților. De cele mai de multeori cuvântul de negustor e sinonim în popor cu falsificător, necinstit, mincinos, înșelător.

Ca reacțiune contra acestei practice, în schimb, s'a născut în mase dorința schimbului cinstit, dorința înlăturării tendinței de câștig necinstit, s'a născut necesitatea înlăturării reclamei, falsului, furtului, nedreptății economice, spolierii, înjosirii muncii cinstite, și nesocotirii purtărilor cinstite.

Cooperăția nefiind întemeiată pe concurență nu înțelege decât schimbul cinstit.

A șasea idee fundamentală în cooperăție este *înlăturarea capitalistului*.

Fostul întreprinzător, care aducea în întreprindere, pe lângă avere, capacitatea, experiența, îndrăzneala și munca sa, aproape a dispărut. Contactul între muncitor și întreprinzător, de mult nu mai este posibil. Asociația de capitaluri a făcut de prisos pe intermediarul capitalist, iar dezvoltarea întreprinderilor a făcut ca ele să nu mai poată fi alimentate de un singur capitalist, ci, cerând capitaluri mari, de mai mulți, de foarte mulți asociați. Capitalul în întreprindere a devenit anonim. Noul întreprinzător nu mai e un om foarte bogat, el poate fi lipsit și de capacitate, și de experiență, și de îndrăzneală, fiindcă nu mai conduce el întreprinderea. Directorii comerciali sau tehnici sunt oameni de cele mai multe ori, săraci, salarizați, proletari aproape în

aceiași situația ca muncitorii, cari lucrează sub conducerea lor. Capitalul mare nu mai este indispensabil, fiindcă asociația de capitaluri mici poate aduce capitaluri cât de mari. Capitalistul este nefolositor, fiindcă caracterul economic al întreprinderii s'a schimbat.

Această dezvoltare a capitalismului a născut, în chip fatal, în mintea producătorilor și consumatorilor, ideea asociației de capitaluri mici și îndepărtarea capitalistului.

A șaptea idee fundamentală a cooperației este *subordnarea producției intereselor consumului*.

Capitalismul a adus la splendida dezvoltare a industriei moderne, la înmulțirea articolelor, la mărirea cantităților produse, la ieftinirea produselor. Capitalismul cere însă producție mare, cere cerere mare, piețe de desfacere numeroase, și dacă cererea este satisfăcută, producția, și cu ea întreg sistemul economic, este loyită și au loc acele cumplite crize economice, care distrug averi și vieți omenești.

Muncitorii cei dintâi au de suferit pe urma acestor crize economice. De aceea ei se ridică cu putere contra supraproducției și caută rezolvarea problemei în organizarea producției.

A fost logic ca în mintea lor să se nască ideea subordonării producției necesităților consumului. Pentru ca, producându-se atât cât trebuie, să fie înlăturate crizele economice, și cu aceasta, și convulziunile sociale.

A opta idee fundamentală a cooperației este *creșterea proprietății colective*.

Clasele muncitoare nu sunt contra proprietății, am putea spune că, chiar din contră, ele sunt iubitoare de proprietate. Ori cum, în sufletul mulțimei este puternic sentimentul de proprietate individuală și ea nu ar face nimic ca să fie slăbit. Totuși, din evoluția sistemului capitalist muncitorul a fost silit să vadă și mai departe.

Marile proprietăți individuale din evul mediu cu timpul au fost nimicite, și în locul lor, pentru necesitățile marilor întreprinderi capitaliste, s'au ridicat prin ajutorul asociației de capitaluri alte proprietăți mari, cari prin neputința împărțirii lor erau adevărate proprietăți colective. Ceeace puteau realiza aceste noi proprietăți, nu puteau realiza vechile proprietăți individuale,

și serviciile sociale pe care le puteau, și le aduceau chiar, proprietățile colective nu puteau fi aduse de proprietățile individuale.

Ideia proprietății colective capitaliste a dus la ideea proprietății colective sociale, care poate aduce încă mai mari foloase sociale, putând fi pusă, fără puțința de opunere a nimănui, și mai desăvârșit, în slujba intereselor generale.

Foloasele pe cari le aduc mulțimilor, averea statului, averea publică, răspândirea folosinței atâtor comori de artă, atâtor servicii publice, comori și servicii, cari altă dată nu erau accesibile decât numai câtorva, a întărit și mai mult în sufletul maselor ideea proprietății colective, care nu numai că nu exclude sau distruge proprietatea individuală, dar încă o întărește.

A noua idee fundamentală a cooperăției este *democrația*, este *ideea stăpânirii și conducerii poporul prin sine însuși*.

Democrația a adus în locul puterii și voinții unui monarh, puterea și voința poporului. Egalitatea între cetățenii aceleiași țări este exprimată prin votul universal, care chiamă în chip egal pe fiecare să-și aleagă deputații, cari vor avea să făurească legile țării. Democrația a răsturnat ideea monarhistă absolută, a răsturnat puterea unică și a chemat poporul în chip egal la conducere, prin oamenii săi de încredere, fără să ție seama de avere, de privilegii, de putere socială. Egali înaintea puterii, egali înaintea legii, egali înaintea puținții de a ajunge; proprietarul de pământ votează alături de țăran, proprietarul de case alături de chiriașul său, proprietarul de fabrică alături de muncitorul său, capitalistul alături de proletar.

Iarși, în chip logic, ideea democrației din politică a trecut în domeniul economic. Trețerea puterii unice din mâna capului statului în aceia a mânei poporului, și transformată într'o putere colectivă, a sugerat transformarea puterii economice unice a capitalistului în putere economică colectivă în mâna asociațiilor. Egalității cetățenilor i-a corespuns ușor egalitatea asociațiilor, adecă drepturi egale pentru toți, fără considerarea averei sociale, adecă a capitalului fiecăruia.

În această înțelegere a societății, asociația economică nu mai reprezintă o asociație de capitaluri, ci o asociație de persoane, cu drepturi egale de participare la administrație și conducere.

Deosebiri, cari ar putea exista într'o democrație politică

și una economică, nu sunt în defavoarea celei din urmă. Astfel faptul că mandatarii democrației politice sunt legiferători pentru alegători, pe când mandatarii democrației economice sunt administratori controlabili și imediat revocabili, pune într'o lumină mai favorabilă democrația economică, care poate realiza mai ușor și mai repede idealul democrației: referendum, adică controlul și judecata populară a legiuitorilor.

A zecea idee fundamentală a cooperației este *transformarea socială*.

În fața problemelor sociale și a chestiunii sociale acute, pe care o ridică regimul capitalist, sunt explicabile toate tendințele de transformare socială, de transformare a regimului social-economic ce ne stăpânește. Omul dorește mai binele și toată munca, toată atenția sa este încordată spre acest scop.

Transformările prin cari a trecut societatea la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea, a sădit în mintea mulțimei convingerea că transformările sociale aduc un plus de civilizație, un plus de fericire, aduc o participare mai bogată a mulțimei la binefacerile civilizației și la bogățiile naturei. Credința într'o nouă lume, mai fericită, a fost sporită prin această constatare.

Transformarea regimului economic, dărâmarea regimului capitalist, detronarea capitalului din locul de conducere și de beneficiare; ridicarea prestigiului muncii; întronarea consumatorului în locul de conducere economică și subalternarea producției intereselor consumatorilor; repartiția beneficiilor între acei cari le-au dat naștere; întărirea proprietăți colective pusă în serviciul public, și altele, sunt toate, condițiuni de transformare socială, dictate de defectele regimului capitalist, care creiază chestiunea socială ce ne stăpânește de un secol.

Acestea sunt câteva din ideile fundamentale ale cooperației. Ele sunt de ajuns pentru a ne da seama cum s'a născut și cum s'a dezvoltat în mintea maselor muncitoare — cooperația este de origine și de esență proletară, socotind și pământul țăranului ca un instrument de muncă — ideia cooperației, care astăzi dominează gândul tuturor economiștilor, sociologilor și oamenilor de stat

N. Ghiulea.

Societățile de binefacere românești și asistența copiilor părăsiți.

Pe plaiurile Ardealului și în regiunile ciscarpatine încă de 2 decenii opera de ocrotire a copiilor părăsiți a început să fie organizată. Statul condus de ideea milenară, care prima toate celelalte preocupățiuni, a ținut ca conducerea acțiunii să o dețină el. Ca în toate acțiunile, cari puteau să fie aservite cu un maximum de rendament integrității coroanei sft. Ștefan, așa și opera de asistență a copiilor abandonăți a căutat să fie exploataată până la limitele extreme ale posibilității pentru același scop și în dorința de a ajunge la o omogenizare cât mai grabnică a populațiunii țării în favoarea fostului element dominant. Planul diavolesc a fost urmărit cu multă răbdare și realizat în mare parte. Este considerabil numărul acelor băieți, cari și azi se prezintă la noi pentru a cere informațiuni asupra referințelor familiare, cu nume, cari și-au păstrat cel puțin în parte din aspectul strămoșesc, dar cari nu mai vorbesc o vorbă din limba românească, în care li s'a adresat, suntem siguri, ultimul cuvânt de cătră mamele lor la despărțire; ei au eșit de mult din cadrele azilelor, și avem nădejdea că serviciul militar singur va putea fi în situația să mai repare ceva din nedreptățile trecutului.

Fosta stăpânire însă ă recunoscut că, fiind vorbă de o operă socială, societatea nu poate fi exclusă dela ea. Din contră s'a nizuit ca să-și asigure o colaborare cât mai intimă din partea acesteia. Directivele au fost date de stat, cadrele operei au fost stabilite de asemenea de cătră el, în interiorul limitelor fixate s'a dat însă cea mai largă posibilitate ca inițiativa particulară să-și aducă ca aport de contribuție tot sufletul, care este indispensabil în operele sociale. Societatea maghiară, căci numai de aceasta poate fi vorba, a înțeles pe deplin importanța apelului, care s'a făcut la ea.

Timpurile s'au schimbat. Ecrescențele patologice și ten-dențioase altoite pe organismul operei umanitare au fost amputate, menținându-se numai partea sănătoasă, care trebuie să formeze baza operei sociale umanitare. Azi ne mulțumim ca să conservăm intactă naționalitatea copiilor noștri și să dăm teren

de dezvoltare tuturor elementelor într'un spirit mai larg și mai puțin preocupat ca cel de pe vremuri. Cu toate că nu este așa de simplu, după cum s'ar părea la prima vedere, am căutat să deturnăm numai canalizarea elementului românesc dela direcția determinată încă de demult, pentruca să punem capăt unui proces, care, lăsat în voia lui în mod automat și-ar fi urmat cursul dela sine în desavantajul nostru.

Statul a făcut eforturi însemnate sub acest raport. Greutățile începutului și lipsa unui personal suficient instruit au început să dispară, o ameliorare continuă se constată, nu este încă exclus, ca, din cauza insuficienței unei propagande întinse, care ar fi trebuit dezvoltată poate în sânul societății românești, aportul inițiativei particulare prezintă până în prezent numai modeste manifestațiuni sau, mai exact, frumoasele contribuțiuni din partea inițiativei particulare rămân exemple, deși câte odată de o impresionantă intensitate, totuși echivalente numai cu niște acțiuni izolate.

Centrele pentru ocrotirea copiilor îngrijesc și administrează mii de copii, dintre cari numai cei bolnavi rămân internați în institut, acestora li se acordă o îngrijire medicală corespunzătoare, pe când mulțimea este încredințată inimilor caritabile. Ori cât de însemnat ar fi numărul personalului administrativ angajat de centru, un control și-o supraveghere continuă ar fi posibilă numai pe lângă concursul prețios și indispensabil al societății. Forțele omului sunt limitate, vigilența funcționarilor în fața greutăților mereu crescânde ale vieții de multe ori cedează, populația românească în mijlocul năcazurilor zilnice cu toată bunăvoința pe care o are și cu toată nobleța sufletească a cărei dovadă o întâlnim aproape zilnic, nu întotdeauna are noțiunea unei bune îngrijiri.

Un copil mic trebuie anturat de-o grijă meticuloasă, greșelile de alimentație trebuiesc evitate, difuzionarea cunoștințelor în materie de igienă și alimentație corectă trebuie să-și facă drum în sânul populației noastre dela țară, copiii bolnavi de orice vârstă ar fi ei, vor trebui duși la medic, ei trebuiesc alimentați și îmbrăcați; cei cari cad în vârsta obligativității școlare trebuie să frecventeze regulat școala: țărânul român este un isteț viticultor, el adeseori își uită de școală și transformă copilașii statului în mici păstori; fetele ajung vârsta de 12 ani.

care este o limită însemnată în viața lor: timpul, care urmează după această vârstă reclamă supraveghere mai conștientă și garanții morale trebuiesc oferite din partea crescătorilor.

Nu există un alt mijloc mai eficace și mai potrivit de cât ajutorul pe care-l poate aduce femeia româncă. Sunt atâtea societăți de binefacere, cari desfășoară o intensivă activitate, care le onorează. Dar sunt prea puține acele cari se îndeletnicesc cu ocrotirea copiilor și aproape inexistente acele cari să se ocupe de asistența copiilor părăsiți. Ori cât de nobil ar fi scopul urmărit de diferitele societăți ale doamnelor din societatea românească, nici unul nu convine poate așa de bine misiunii sale și și sufletului de femeie și de mamă, ca și arta de a ocroti copiii, și îndeosebi, pe copiii părăsiți, cari constituie cea mai nenorocită categorie.

Inimile membrilor din diferitele societăți de binefacere se strâng de milă și compătimire când, incidental sau intenționat, cu ocaziunea unor vizite făcute la domiciliu într'un cartier muncitoresc din mahalaua orașelor noastre, văd colibe de sărăcicioase cu aranjamentul primitiv și cu aspectul de insuficiență mijloacelor materiale, dar în care totuși pulsează o inimă de mamă, chiar suferindă câte odată, dar totuși reală și existentă.

Ce impresie ar lăsa însă în sufletul doamnelor noastre asistând ele la o defilare a copiilor nimănui în cetatea menită să apere drepturile lor: aici un sugar prin vaelele lui de nou-născut deplânge pierderea prematură a mamei sale, care în frigurile facerii a sucombat; colea țipetele celui alt cer ertare pe seama femeii, care întâmplător a fost mama-i denaturată și care într'un moment de slăbiciune și criză morală, uitându-și de sine și de Dumnezeu, l-a expus în parcul orașului, de unde a fost ridicat de agenții de poliție; al 3-lea bocește moartea tatălui căzut jertfă în războiul pentru întregirea neamului și jeluște moartea mamei sale, văduvă cu 5 copii, care, în urma surmenării și mizeriei sociale, a murit de tuberculoză; privirea unor ochi gânditori te poartă în zări necunoscute, lăsându-te să deduci numai asupra provenienței; acte oficiale îți vorbesc sec dar elocvent de necazuri, boală și mizerie, cari cer ocrotire din partea acelorora, față de cari soarta s'a arătat mai puțin vitregă; plicele precoce, cari s'au prezentat pe fruntea brăzdată în mod prematur, îți vorbesc de bordeele fumegânde dela țară, cu un

unic geam astupat cu zdrențe și de o atmosferă încărcată, pe unde moartea nemiloasă și-a plimbat coasa secerătoare de vieți; alături un copil mai mărișor, care își dă seamă de ceea ce se petrece în jurul lui, cu nevinovăție și cu lacrimi în ochi îți istorisește de o tragedie familiară: tata este omorât în pădure, căzând pe dânsul un copac, iar mama își pierde mințile și-i dusă în casa de nebuni.

Seria tablourilor triste, brodate pe un fond de mizerie socială și pauperism nemilos, este nesfârșită; pentru a le reda pe toate cu accentele reale și pline de impresionante și sgudivoare vibrațiuni, se reclamă peana măiestrului, care să le fixeze.

Un contingent respectabil de copii de diferite vârste pierzând din motive multiple legăturile familiare, prin intermediul statului doresc să păstreze pe cele sociale. Eforturile sunt considerabile, dar organele de control față de diferiții factori, cari se află încă la începutul operei, se par insuficiente. Avem nevoie de sprijinul societăților românești. Copiii nimănui imploră mână de ajutor doamnelor din societățile românești, din partea cărora ei așteaptă o părintească și binevoitoare susținere a cauzei lor.

Dr. Axente Iancu,
medicul șef-director al centrului
pentru ocrotirea copiilor, Cluj.

ALBATROSUL.

---

*Un albatros
Sbura pe jos
La suprafața mării —
Parcă chema
Pe cineva
Din depărtatul zării...*

*Zădarnic chemi!
Sunt alte vremi!
E dusă pe vecie...
N'ai s'o 'nfiripi
Dând din aripi...
Trăiește 'n... fantazie...*

(Pr. Tr. Aug. 1919).

Icarus.

Spre o reculegere a gazetăriei la noi.

I.

În timpul din urmă au apărut două publicații, cari merită toată atenția noastră. E vorba de «*Almanahul presei române*», editat de «Sindicatul presei române din Ardeal și Banat» (Cluj, Tipogr. «*Viata*», 50 și 100 lei) și de cartea dlui *Dr. Ioan Lupas*: «*Contribuțiuni la istoria ziaristicel românești ardelenel*» («Biblioteca Astra» Nr. 11, Editura «Asociațiunii», 30 lei).

O lectură, care îți dă tărie, dacă tragi consecințele logice din cele cetite, o lectură, care îți ridică fruntea și te îndeamnă: perseverează! pe lângă toate obstacolele înainte!

Firește, temele din aceste două lucrări vor trebui digerate sufletește. Nu e o lectură ușoară, dar în urma ei ai argumente împotriva vânturătorilor de fraze și împotriva sacrilegilor scribi ai condeiului de prin multe redacții din zilele noastre.

«Almanahul» o spune în prefață că vrea să fie o «carte de reculegere». Ne trec pe dinainte martirii ziarelor românești de dinainte de războiu. O galerie lungă de mânuitori ai penei, desinteresati, idealisti, de cele mai multe ori săraci, bogați în convingerea că un popor nu poate fi gătit, că drepturile lui sunt imprescriptibile.

Ce putea «Csillag»-ul din Segedin, vestita temniță a condamnaților politici din fosta Ungarie, câtă vreme steaua polară a marșurilor schinjuiți era «Epoca mai liberă pentru popoare trebuie să vină! lobăgia trupească și sufletească nu mai are rațiunea de a fi»?!

E ceva din suferințele «decabriștilor» ruși în descrierile vieții din temniță: Un *Dr. Valer Brăncuș*, cel ce pertractase cu Tisza în numele românilor, înainte de războiu, e considerat drept un «bătrân scelerat, incorigibil»; la început să nu i se lasă nici o lectură, nu poate scrie nici un șir, mai apoi are la îndemână biblioteca de casă a temniței, tratate de grădinarit, despre stărpirea omizilor, despre insectele stricacioase pădurilor — până ce gospodăria ticăloasă a monarhiei austro-ungare lichidează și se stărpesc omizile (lozinca primejdioasă: unitatea sacrosanctă a dublei monarhii!) și delicuentul poate striga în gura mare camarazilor săi de suferință (Ion Clopoșel și alții): «E rău vacii!», o aluzie la copilul, care-și vede părintele că vine cu pielea vacii în băț și care strigă mămii sale: «mamă, e rău vacii!» — aici vaca era dubla monarhie!

Un *Alexandru Roman*, profesor universitar, om de o vastă cultură și caracter de bronz, e băgat în temniță (1870), încât se îmbolnăvește, dar nu cere amnestie, iar conducătorul slovacilor, martir și el, *Iosif Hurban*, izbucnește într'o scrisoare, redactată în l. germană: «Wie soll ein Mann wie du in einem Loch verkümmern?» (Cum să se irosească un bărbat ca tine într'o gaură ca temnița aceasta?!)

Un *Gheorghe Barițiu*, cel ce 5 decenii a fost «apărătorul neobosit al tuturor intereselor românești», eroul, care a luptat cu mizeria din greu — cetiți art. dlui Lupaș despre greutatea lui materiale — a suferit cumplit din partea cenzurei, care a fost «ca o sabie a lui Damocle» (Lupaș), vecinic de-asupra umerilor. Omul cu responsabilitate socială, care mărturisise că scrie fiecare rânduleț cu legea în mână și cu jandarmul la spate (ascultați ziarști, cei ce bateți câmpii, astăzi!), bărbatul integru, scria, apărând aprofundarea într'o problemă socială, politică și disprețul față de micile lupte locale, prefăcute în cauze celebre: «Mulți oameni, cari nu voiesc a se despărți nici decum de trebile cele târâse ale vieții de toate zilele, când li se întâmplă a ceti vr'un lucru ceva mai serios decât veștile din uliți, ei nepricepându-l zic, că sunt «nimicuri», pentrucă în capetele lor nu încap nimic. Mulți iarăș sunt de părere, că într'un jurnal ar trebui să se afle numai iaca așa, știri fabuloase, comedioase, mincinoase, ca să te ții de foale, când le cetesti, iar nu lucruri mai cu măduvă, dătătoare de vre-o învățătură folositoare și deschizătoare de mulți ochi sufietești bătuți de prietini în tunerecului cu orbire veșnică».¹ Ziarelor maghiare contemporane le făcea plăcere să publice știri de acelea «fabuloase, comedioase, mincinoase», la adresa valahilor și a celorlalte neamuri de altă limbă — tinerimea maghiară găsea o glorie în bruscarele celor de alt neam (cetiți cum și a bătut joc tinerimea maghiară în 1867 de cei câțiva funcționari români din Cluj, funcționari, cari nu săvârșiseră alt păcat decât acela de a se fi fost născut de alt neam decât cel maghiar!); politicianii lor, în cea mai mare parte (glasul unui *Mocsáry* era sugrumat!), declarau pe față și între pahare: pe valahi îi putem cumpăra când vrem (ca la meză!).

Zeci și zeci de amănunte de acestea, din martiriologul ziarștilor români, am putea înșira aici, lângă semnificativul «E rău vaci!» (foarte explicabil), lângă țipetul: «Cum să se irosească un bărbat ca tine într'o gaură?!», lângă «trebile târâse ale vieții de toate zilele» — dar ne oprim.

Acelor streini, cari se uită de-a călare când e vorba de cultura lor și de înapoiățit de «valahi», le-am aduce sub ochi

¹ Ce ar scrie Barițiu împotriva «trebilor târâse ale vieții de toate zilele», ale miopilor criminali din zilele noastre!

«opinia» (Gutachteu), din 1794, a contelui *Samull Teleki*, «opinie» înaintată monarhului habsburg, în privința dreptului de apariție a unei publicații pentru popor. *Ioan Molnar*, românul de inimă, voia să deschidă ochii bieților țărani români, i se răspundea însă apăsător că n'are dreptul de existență o foaie în mijlocul poporului de rând (românesc), neluminat. (Lupaș, l. c.). Dar zecile și sutele de «Non admittitur» și acea dedicație pentru G. Șincai: «Liber igne, autor patibulo dignus» («Nu se admite» și «Cartea e vrednică de foc, iar autorul de spânzurătoare»), scrise de cenzorii atotputernici pe manuscrisele românești? Dar rasele și disprețul cu care ni se răspundea, când ceream și noi ajutor bănesc din visteria comună, pentru viitoare instituții culturale românești (Soc. pentru fond de teatru românesc, etc.)?

Dar mai vorbesc conștiinței de astăzi și alte pasagii din cărțile cele două. *Oh Bariștu* scria în 1844, în «Gazeta Transilvaniei»: «Dela noi cei de acum se cere răspândirea luminei în aceste țări; sau dacă noi ne vom lenevi, vor veni alții și noi vom plăti scump cheltuiala ospățului, adevărat cu viața». În 1847 declara: «Regula noastră trebuie să fie: festina lente! Alte redacții își aleseră alt public, care le duce sau pe care îl duc ele mai cu iuteală; o aristocrație, un cler procopsit și altele; al nostru e amestecat foarte; însă va veni timpul și pentru schimbări. În privința alegerii articolelor noi zău nu avem timp de glume și de petrecanif multe; nația ne întârzie, trebuie să alergăm!» (Lupaș l. c.).

II.

Di *Stellan Popescu* relatează, în interesanta sa «Călătorie în Suedia», despre cum e tratată calomniatul în această țară înaintată. Un interlocutor îi declară: «Adevăratul rol îndeplinit de carte și de presă la noi a fost în domeniul educativ. La noi cel ce scrie are o răspundere efectivă. Nimeni nu poate zice cuiva hoț fără ca după aceea ori cel arătat având acest păcat să meargă la pedeapsă, ori cel ce a calomniat să-și ia el pedeapsa». (v. «Universul», 16. VIII 1923).

Firește, este vorba de o țară îndepărtată — de Suedia. La noi sunt alte relații!

În amintirile sale interesante «*Zile trăite*» se plângea scriitorul *Nicu Gane* de vremea de pe când era ministru: «Orice minciună, cât de exorbitantă, era bună și numai decât primită și legalizată de ziare ca adevărată, numai să fi fost de natură a veșteji reputația noastră de oameni, onești.» (pg. 270).

Astăzi a fost acum câteva decenii. Astăzi? Am ajuns cu moravurile noastre mai departe sau am regresat? Să o spună cititorul cotidianelor noastre, el, care se sbuciumă cum nu s'au mai sbuciumat cititori între extremele cele mai absurde.

Ne avem și noi calomniatorii noștri din presă! A năpădit presa și rar organul, care să se știe debarasa de ei.

Atmosfera din zilele noastre este supraîncărcată cu invectivele cele mai desgrațioase. «Epitetoanele ornante», debitate cu aceeaș mărinimie tuturor căpeteniilor noastre, din toate domeniile, sunt atât de brutale și atât de respingătoare. Încât dacă perseverăm pe cărarea aceasta ajungem la o completă tâmpire a valorificării epitetelor, la o saturație primejdioasă.

Povestea ciobănașului mincinos: «Lupu măăă», «Lupu măăă!» — Nu e lupul, e numai în inchipuirea flăcăuanului. Când vine adevăratul lup, cel cu colți de fiară sălbatică, cel primejdios pentru toți: «Ei, știi că-mi place! Iarăș bate gura ciobănașul meu!» Și lupul intră'n târlă.

Nu vi se pare că acelaș fenomen e primejdie să se repete, în margini mult mai grozav de mari, în publicistica noastră? Nu credeți, dv., cititori, că prea să abuzează de epitete grave ca: «criminal», «infam», «jaf», «bolșevic», «trădător», «ticăloșie»? La un public ca al nostru, care — în mare parte — crede ceea ce vede negru pe alb, e cu cale să i se servescă cu toptanul, astfel de epitetoane ornante? Nu zace aici o criminală înveninare a apelor? Să n'aibă îndreptățire legea să intervină?

Ziaristul dela ziarul-revolver, din schița lui Caragiale, inventează cele mai gogonate interviewuri, la o masă de cafea de a treia mână și se bucură că doi oameni politici își vor sări în cap pe urmele scrisului lui, care a împroșcat neîncrederea. Pe Bel Ami îl introduce în tainele jurnalactice, după acelaș sistem, un ziarist rutinat, în Paris (în romanul lui Maupassant).

Riportaful acesta scelerat, cu diatribele cele mai deșănțate, a luat proporții fantastice astăzi. Sub amonimat, cutare scrib, care vrea să-și agonisească o mizerabilă pâine de toate zilele, se folosește de adjectivele cele mai incendiare. Sute, mii, zeci de mii de cetitori cetesc și nu pot verifica cele scrise, nu pot controla. Calomniatorul stă frumuseț după paravan și epitetele-i ornante germinează neîncrederea, disoluția, anarhia.

Și-apoi ne mirăm că am ajuns atât de departe și surădem trist când ne gândim la acel: «Măreață-i a cuvântului putere», al lui Vlahuță, convinși de păcătoșenia cuvântului din zilele noastre.

Am ajuns atât de departe încât va trebui să ne apropiem de filologii noștri, de un Sextil Pușcariu, și să-i rugăm: «Aveți bunătate și chibzuiți ce cuvinte ofensatoare să folosim de aici înainte, fiindcă cele din circulație sunt devalorificate, ca nește bani scoși din uz. Inventati cuvinte, cari să exprime greața față de un pescuitor în turbure! Trageți-vă seama și ne spuneți cum să numim pe un criminal, fiindcă în gazetele de partid

«criminal» este... floare la ureche, ca și când i-ai da omului un păhar de apă recel...»

Și astea toate pe urma cancanurilor desmățate ale politicianismului, care nu cunoaște margini, care n'are nimica sfânt, care trage totul spre prăpastie — vie după noi popoul!...

Să fi avut dreptate *Napoleon*, când a prevestit că «Tunul a nimicit sistemul feudal — societatea modernă va omorâ-o cerneala»? Să blestemăm arta lui Guttenberg, cea care a început cu cuvântul blândeții, al evangheliilor și de care erau pătrunși oamenii că va răspândi lumina și înțelegerea între bieteles eferide, între oameni?

Premiat cu premiul Nobel, idealistul și neobositul propagator al concilianței între popoare, *Alfr. H. Fried*, a lăsat printre manuscrisele sale și următoarea cugetare foarte îndreptățită :

«Impotriva rău-făcătorilor agriculturii au știut să se apere popoarele. Au încheiat convențiuni pentru prevenirea răspândirii păduchelului vișii de vie, nona. De ce nu s'ar încheia învoieli speciale pentru stârpirea «presei galbene»? Aceasta este mai stricăcioasă decât filoxera și e și ea un flagel internațional». (v. N. Wiener Journal, 12 IV. 1925.)

Sub «presa galbenă» înțelegea presa galbenă de șantaj, a gazetarilor lipsiți de scrupule, a gazetarilor, cari asumuță, în loc să potolească patimile.

După cum vedem și la alții domnește acest flagel. Nu ne putem lăuda cu monopolul unor astfel de ziariști. Întru dovedirea tezei acesteia vom invoca aici numai pe câțiva autori streini, putând să servim din greu, cu caracteristici tot atât de dureroase.

Vom arăta mai bine cum au început să reacționeze în mai multe țări conducătorii împotriva calomniatorilor din presă. Să nu ni se spună: ce ne pasă nouă de alte țări?! Primejdia e comună! De te fabula naratur, cetitor român! Și de tine e vorba, citește!

La fiecare pasagiu se poate pune semnul întrebării: la noi cum este?

Maxim Gorki scria, în mijlocul urăganului bolșevic, despre «Sălbătăcia presei» (1917):

«Încă din întâiele zile ale revoluției, o anumită parte a presei s'a avârlit asupra democrației cu sălbătăcia mâncătorilor de oameni din neamul Niam-Niam». «Iritabilitatea slăbănoagă și isterică, iritabilitate, care la noi în locul «mâniei sfinte», a isprăvit tot dicționarul cuvintelor jignitoare, fără să se gândească la răul pe care îl pricinuește cu aceste vorbe în inimile certărilor», «...dacă ni-e dat să vedem astăzi înainte-ne oameni, cari abea dacă mai au obraz omenesc, jumătate din vină cade asupra acelor cetățeni onorabili, cari au vrut să le dea semenilor lor din popor simfiri

și gândiri civilizate cu ajutorul palmelor și plesniturilor de biciui, tipărite», (pg. 36) «...Dacă ar fi să te iei după ziarele noastre cu trecere ar trebui să-ți mărturisești, că în «sfânta Rusie» nu se pomenesc nici de leac oamenii de treabă și cu scaun la cap!... «Cuvinte ca hoț, pungaș, prost, trec drept nevinovate și îngăduite. Vorba «trădător» o poți auzi astăzi tot așa de des ca mai înainte în prăvălii «băiete»! Această lipsă de stăpânire și «desfrâu de vorbe» trezește îndoieli măhnite și neliniștitoare despre sinceritatea șipetelor din gazete, despre prăbușirea culturii și despre nevoia să fie luată sub pază». (pag. 16).

Maxim Gorki «Un an de revoluție rusească» (Ref. socială, 1919).

Facultatea juridică din Viena s'a revoltat și ea de lipsurile din legea presei, din Austria, priuitoare la apărarea onoarei. În ziarul vienez; «Neue Freie Presse» (25. XII. 1925) cetim: «Ni se comunică din partea rectoratului universității din Viena:

«In timpul din urmă s'a întâmplat de mai multe ori ca în organele presei să se folosească afacerile școalelor superioare pentru atacuri, dar și spre sprijinirea unor tendințe personale — cu toate că a lipsit scriitorului respectivelor articole cunoștința adevăratelor referințe, adesea chiar și scopul de a comunica (publicului) adevărul prea bine cunoscut. *Facultatea de drept și de științe de stat* a luat, în ședința sa din Decembrie, hotărâri principiare, din prilejul unor cazuri de acestea, deosebit de crasse. Mai întâi în fața lipsei cu desăvârșire necorespunzătoare a apărării onoarei personale, ce ni-l oferă legile (austriace) și praxa procedurii, a constatat că nu este o datorie a condițiunii sociale (în care se află profesorii) ca (să se ridice o acuză de vătămare de onoare, în presă, la astfel de atacuri); în schimb se adresează facultatea senatului academic cu dorința ca guvernul și parlamentul să fie indicați) să creeze norme juridice eficace, cari să facă cu putință ca să se poată purcede la judecată, fără de jertfe materiale exorbitante și fără de greutate interminabile, împotriva învinuirilor mincinoase».

Și în Germania actuală se fac schimbări mari în privința legislației de presă. În Maiu 1925 era la ordinea zilei o reformă a dreptului presei, la o adunare a societății redactorilor și scriitorilor de breslă germani («Reichsverband der deutschen Presse»). Ca să scape de «chinurile politice ale zilei de astăzi» («Deutsche allgemeine Zeitung» 24, V 925), au găsit conducătorii Germaniei că legea presei va trebui schimbată, asigurându-se mai bine onoarea personală.

Șef-redactorul ziarului «Berliner Tageblatt», dl Theodor Wolff, unul din cei mai de seamă ziaristi din Germania actuală, scria în ziarul său, din prilejul morții președintelui Republicii germane Ebert: «După cum a iubit Desdemona pe Othello, «fiindcă era expus la primejdie», așa și-a manifestat poporul (german) lui Frederic Ebert cel mort semnele iubirii sale, fiindcă a fost urât, bârfit și calomniat de presa însălbătăcită și de invidioșii ahtiați după putere». (B. Tgbtt. Wochen Ausgabe, 12. III 925).

În Aprilie 1924 s'a adus în *parlamentul cehoslovac* proiectul de lege pentru apărarea onoarei, atăcate pe cale publicistică. Iată cum a apărut proiectul vicepreședintele Senatului, dl V. Klofac, un cunoscut luptător ceh:

«Ca vechi jurnalist pricep și eu ce va să zică libertatea presei și critica. Anumite lucruri sunt de sine-înțelese pentru un om de omenie, care progresează cu epoca sa. Mi-e teamă că singurul cuvânt «libertate» doboară la pământ fiecare tendință cuminte de a valorifica, în lumea mare și jurnalistică, ființa de sine înțeleasă pentru națiunile culte, a unui Gentleman. Critica la proiectul de lege al guvernului este bună, deoarece au să se întreprindă toți pașii ca să nu se facă imposibilă critica cinstită și poate chiar aspră. Dar libertatea își are, ca principiu etic și moral, marginile ei, deoarece nu are voie să influențeze, să se atingă într'o formă desfrântă de alții, de onoarea lor personală. Și onoarea personală este de importanță și în Anglia este apărută în mod exemplar împotriva atacurilor presei. Adevărata libertate, adevărata democrație nu pot să existe fără de o jurnalistică cinstită, ca vechiu ziarist declar, că totul trebuie să se întreprindă, ca să nu se lege critica obiectivă, ca să nu se mușamalizeze adevărate neplăceri. Dar jurnalismului, care stârnește scandal și jurnalismului de revolver trebuie să li se pună capăt.

Jurnalistul cinstit nu trebuie să se identifice cu jurnalistul șantagist (de revolver), deoarece acesta este o primejdie morală, fiindcă acesta prezintă un rău, care trebuie să fie stârpit. La spatele jurnalistului cinstit n'au voie să se ascundă publicații minuscule, cari se nasc în orașul mare și cari trăiesc din scandal.

Nu pricep de ce se scrie mereu numai de libertatea presei, care, de sigur, unde este atăcată, va trebui să fie apărută. Tema, de care este astăzi vorba, înainte de toate, e alta: este vorba de apărarea onoarei personale. Și aceasta sper să fie ceva, de ce trebuie să iai seama. Dacă Anglia nu este o țară a reacțiunii, dacă garantează cu multă asprime apărarea onoarei personale, atunci nici noi n'avem nevoie să ne dăm înapoi, speriați, ci să imităm exemplul englez. Convingerea mea este că adevărații și cinstitii ziariști, ei înșiși, ar trebui să vină cu proiecte, cum s'ar putea păstra, apărându-o, libertatea criticeii, dar cum s'ar putea totodată face imposibil brigandajul (pirateria) jurnalistic. N'ar trebui să operăm mereu cu cuvintele «libertatea presei». Aceasta poate fi lozinca și pentru ziare, cari se întrețin cu scopul ca să poată răspândi infamiile cele mai mari și să propage astfel, în interesul reacțiunii, spiritul disolvant.

Lozinca elementelor, de fapt, progresiste poate fi numai sinteza: apărarea onoarei personale și libertatea presei. Cel ce apără, fără de a adăoga nimic, relațiile de până acum, lucrează, fără să vrea, mai mult în slujba reacțiunii, de cât își închipuie. Tot ceea ce promovează dezvoltarea sănătoasă a presei progresiste, trebuie apărut dar tot așa de sever și serios trebuie apărută și onoarea personală, fără de care nu există nici libertate, nici democrație. (În «Ceske Slovo», după «Prager Presse», 12. IV. 924).

În *proiectul de lege de presă*, pe care-l pregătește *Cehoslovacia* (v. «Prager Presse», 27, I. 926) are să se reguleze problema concesiunii editorului pentru revistele periodice, problema capacității redactorului responsabil, condițiile speciale de anunțare ale unei publicații, colportajul liber și praxa confiscării, adică problema urmării obiective și a pașilor subiectivi de întreprins. Proiectul urmează să se discute în cameră în viitorul apropiat.

Correspondentul particular din Roma al ziarului «*Le Temps*» din Paris, scria (în Nr. din 27. XII. 925) despre «noul regim al presei» din Italia.

«În ultimii ani, ca totdeauna în ceasuri tulburi, s'au înmulțit ziarele. La Roma, în fiecare ceas a zilei și a nopții, dădeau nutremânt publicului cu știri senzaționale sau, în cazul cel mai bun, cu invenții tendențioase; nu făceau decât să învenineze opinia (publică). Nu se va spune niciodată destul rău despre acest pretins jurnalism, care nu este decât o formă perfecționată de brigandaj și de piraterie. În această vastă corporațiune, care este deschisă tuturor, noul regim (fascist) crede că este de datoria sa de a asigura un minimum de garanție morală și profesională, întocmai ca pentru școală și pentru profesiunea medicală, după aceleași resornamente. Guvernul intervine deci de a impune jurnaliștilor înscriși în tabloul publiciștilor și jurnalului un girant veritabil, responsabil, care înlocuiește pe omul de paie de altădată».

În «*Le Journal*», — art. de fond — din 22. XI. 925 — explică dl H. Lucas măsurile luate de *Mussolini în Italia* împotriva presei italiene:

«Rezonul de stat, proclamat fără de rezervă, fără de ipocrizie, a dictat proiectele de lege, numite «fascistissime», asupra cărora Senatul e chemat, în momentul acesta, să se pronunțe. Unul din proiecte tinde să regularizeze regimul presei.

Guvernul, suspendând aplicarea vechei legi, care stabilise libertatea, a găsit de bine să aplice jurnalelor legislația polițienească, care autorizează pe prefecți să ia toate măsurile, pe cari le cred dâșii necesare pentru menținerea ordinii publice. Un decret, referindu-se la articolul acesta și semnat 15 Iulie 1924, conferă prefecților dreptul: 1 de a ratifica designarea giranților făcută din partea ziarelor; 2 de a confisca exemplarele imprimate; 3 de a avertiza și, în caz de rețidivă, de a suspenda chiar și publicarea unui ziar. Dacă un jurnal vrea să repara este de ajuns prefectului, pentru ca să-l împiedece, ca să respingă pe toți giranții, cari i-au fost propuși succesiv».

Dar să ne apropiem de problemă și să specificăm!

Cum să apără Iugoslavia împotriva presei necinstite? Dl Albert Mousset publică în *Gazette de Prague* (2. IX. 1925) un resumat elocuent al noiei legi de presă din Iugoslavia. Aici câteva pasagii, cari să ne dea și nouă de gândit.

Legea votată de Scupștină în 4. VIII a fost ratificată de suveran în 6. VIII și a intrat în vigoare în 8. VIII. 1925. Până atunci varia legislația privitoare la presă după provincii; era extrem de liberală («mai cu seamă la definiția delictului de calomnie») și «nesatisfăcător de prevăzătoare» în Serbia, câtă vreme în celelalte provincii purta pecetea restricțiunilor impuse odinioară de biurocrația austriacă.

Legea cea nouă cere în dispozițiile generale (cap. I), declararea în fața procurorului general a 1, numelui ziarului, 2, a numelui și adresei redactorului girant și 3, a numelui imprimeriei, care va tipări ziarul — va să zică nici autorizație prealabilă, nici cauțiune.

Editorul trebuie să predea procurorului general, înainte de distribuție, cinci exemplare din cele ce a publicat. Exemplarele acestea se distribuie arhivei magistraturii acesteia, apoi unor biblioteci din Iugoslavia.

Girantul, al cărui nume trebuie să figureze în ziar, este răspunzător de tot ce se publică în ziar. Nu poate să facă parte decât din persoanele acelea, cari de fapt sunt în direcțiunea publicațiunii și care e în stare să hotărească dacă un articol poate să apară sau nu poate. (Un deputat nu poate fi girant în decursul timpului, cât este deputat.) Și distribuitorul este constrâns să-și declare numele și adresa la poliție.

În cap IV se interzice (art. 19) răspândirea și vânzarea a tuturor imprimatelor, cari conțin: «1. Ofense la adresa suveranului și a familiei regale; 2. Ofense la adresa suveranilor străini; 3. Ofense la adresa parlamentului; 4. Un apel către cetățeni cu scopul de a-i invita să schimbe cu forța constituția sau legile țării; 5. O vătămare gravă la morala publică».

«Pot fi interzise, de asemenea, (adecă pot fi sesizate) toate imprimatele, cari atâță la ură împotriva statului sau cari întărită discordiile religioase sau etnice».

«Cap V. reglementează folosirea dreptului de răspuns. Sub pedeapsa unei amende de 10,000 de dinari și sub pedeapsa constrângerii, fiecare ziar trebuie să insereze în timp de două zile rectificările la informațiile publicate de el, când rectificările sunt adresate din partea autorității sau a persoanelor (fizice sau morale), ale căror nume au fost puse în cauză. Aceste rectificări trebuie să fie publicate în aceeași parte și imprimate cu aceleași caractere cu articolul, căruia îi răspund. Cu toate acestea inserțiunea nu se poate cere: dacă rectificarea nu este scrisă de persoanele numite cu numele și puse în cauză; dacă rectificarea este de două ori mai lungă decât a fost articolul rectificat; dacă conține un element capabil de a fi considerat ca delict sau e redactat în termeni neîndatoritori; dacă este scrisă

într'altă limbă decât în aceea a articolului rectificat; dacă au trecut zece săptămâni dela publicarea articolului».

Cap. VIII. hotărăște penalitatea ce o aduce cu sine delictul, după felul delictului: «excitarea la crimă (3—5 ani de temniță); propagandă comunistă sau anarhistă (maximul de 5 ani temniță și de 50,000 dinari amendă); vești alarmante, recunoscute de false (un an de temniță și 10,000 de dinari amendă); vătămarea ordinii publice (tot așa); manevre în vederea speculei (tot așa); apeluri la ură (dela o lună la un an temniță); campanie antimilitaristă (un an temniță și 10,000 dinari amendă); publicații pornografice, propagandă pentru avorturi (tot așa); șantaj (6 luni temniță); difamare și ultragiu, apologia actelor pedepsite ca delict, etc.»

Să n'aibă drept aceste legi? Să nu fie ținute, spre binele comun, în țări, cari vreau progresul?

Să vedem cum se apără împotriva calomniilor din presă Franța, Franța, de care nu va spune nimenea că este retrogradă, dar care — și ea — suferă pe urma prea mării conciliante a justiției față de infractori.

În interesanta sa carte, confesie sufletească de ziarist cu reputație mondială: «Majestatea Sa Presa» (Paris, 1925), rezumază ziaristul Ștefan Lauzanne legea franceză de presă, din 1881, care este și astăzi în vigoare în Franța, astfel: «Libertate de a spune și de a scrie toate — afară de a refera, în caz de delict sau de crimă, despre ceea ce s'a spus sau s'a scris, în fața tribunalului; libertatea de a publica, fără de nici o restricțiune, toate dările de seamă și judiciare — afară în materie de divorț și de defăimare, în care caz poate fi redată numai judecata și când desbaterile nu pot fi reproduse; libertatea, de a critica totul, de a ataca totul, chiar și persoanele private. Singurul drept, câtă vreme nu e vorba de defăimare, singurul drept de care pot dispune persoanele atacate sau criticate este dreptul de a răspunde».

Iată dreptul înscris în legea franceză: «Art. 13 al legii din 1881:

«Girantul unui ziar este dator să insereze răspunsurile oricui, care este numit sau desemnat în ziar sau în scrierea periodică, sub pedeapsa unei amende de 50 până la 100 de franci, fără prejudiciu față de alte pedepse și de pagube-interese, la cari poate da loc articolul (incriminat)». Dl Șt. L. comentează: «Legea stipulează de altfel că această publicare va trebui să se facă la acelaș loc și cu aceleași caractere (tipografice) ca articolul, care a provocat (răspunsul)... Să o spunem neted: este simplu exercitarea dreptului legitimei apărări. *Ar fi contra oricărei justiții ca o ființă omenească, a cărei nume a fost aruncat drept hrană în mijlocul publicului, să n'aibă dreptul de a putea fi auzită cu glasul ei în fața aceluiaș public.*»

«O lege (franceză) din Septembrie 1919 a îndulcit considerabil una din condițiile riguroase ale dreptului de a răspunde. Legea din 1881 nu limita acest drept. Individul numit sau designat putea să-și trimită coloane întregi, chiar și dacă nu i s'au consacrat lui decât câteva rânduri: plătea, conform tarifului anunțurilor, escedentul spațiului, de care avea dreptul pe cale legală — iată totul. Legea din Septembrie 1919 a reglementat extensiunea dreptului de a răspunde. Ea concede răspunsului un minim, în orice caz, de 50 de linii; îi acordă de altfel un număr de linii egale numărului liniilor articolului incriminat; dar ea stipulează că lungimea răspunsului nu va putea să depășească 200 de linii». (pag. 29).

O să terminăm acest mozaic elocuent cu un citat, care ar trebui să-l simțim noi, europenii, ca o pleasnă de foc.

Un chinez deștept, un cunoscător al culturii europene, *Ku-Hung-Ming*¹, a analizat cu multă asprime ziaristica noastră, constatând următoarele, într'o serie de articole, foarte cetite în China: «Războiul, care se poartă de prezent în Europa, s'ar putea numi, după părerea mea, din partea istoriei viitorului și războiul reformatiunii — al reformatiunii bisericii moderne, a bisericii erei celei nouă, a presei. Câtă vreme biserica aceasta nouă, presa modernă sau jurnalismul nu vor fi reformate, nu va fi în Europa pace, nu va fi ordine, nu va fi civilizație, deoarece această biserică modernă, presa, nu pricepe asemenea bisericii vechi, medievale, nu numai adevărata religie, pe care se preface că o propagă, adevărat liberalismul și adevărata democrație, ci este și denaturată și prefăcută în negustorie (gheșeft!). Ceeace a spus Hristos de biserica veche ebrei poți să spui și despre biserica cea nouă, presa, în zilele noastre: «Casa mea e o casă de rugăciuni, dar voi ați preschimbat-o în peșteră de hoști». Într'adevăr ești aproape tentat ca editorilor de ziare engleze în China și misionarilor creștini, cari nu propagă pe Hristos, ci știința cea nouă în China, acelora, cari au contribuit să evoace noua oroare, numită civilizație, anume chinezilor moderni ai revoluției actuale în China, ești aproape tentat, zic, să le strigi: «Vai vouă, învățaților și fariseilor, prefăcuților, cari străbateți pământ și ape, ca să câștigați un tovarăș evreu, și dacă s'a făcut, îl prefăceți în fiu al iadului, de care sunteți voi!»

III.

Cum să îmbunătățim situația la noi?

Să criticăm numai și să nu căutăm să delăturăm cece este rău, remarcând ce este bun, ar fi neserios.

Pe lângă «jurnaliștii», cari fac rușine lefteriei lor, se află ziaristi cu vocațiune, ziaristi, cari știu ce scriu, cari meditează, cari nu-sunt cuprinși numai de acel «naționalism latrans»,

¹ *Ku-Hung-Ming: Vox clamantis.* Leipzig, 1921, pg. 30—1.

cum l-a numit dl profesor Iorga foarte bine, sunt ziaristi lam-padafori, ziaristi, vrednici urmași ai unui Barițiu sau Mureșanu.

Aceștia trebuiesc remarcați. Acestora trebuie să li se dea cinstea cuvenită. Acestora să li se deschidă inimele, ca în opinia publică ideile lor să fie discutate și nu fiecare ghiumbușlăc de paiată a cutărilor mănuitoare de condei murdar!

A scrie un articol cu cumpăt, aprofundat, e mai greu decât a te folosi de epitetele, cari fac concurențe cu lăturile din ulciorul cu murdăria!

Dați răgaz ziaristilor adevărați să mediteze! Dați-le puțință să cunoască gravitatea problemelor și să relateze în cunoștință de cauză! Arătând disprețul, da, disprețul față de ventrilocii grandelocuenți, remarcați pe ziaristii cei buni, căci astfel vă spijiniți pe voi înși-vă!

Să ascultăm pe un sfetnic ce nu e de disprețuit.

Când a împlinit 40 de ani (1924) ministrul de externe cehoslovac, dl *Dr. Beneš*, felicitat de sindicatul ziaristilor cehoslovaci, a răspuns între altele astfel:

«...Prin războiu s'au schimbat multe. În viața noastră mică, cu pieptul strâmt, aș putea zice, provincială, a ajuns pe fereastra deschisă — deodată — aier proaspăt. Oamenii noștri au putut se iasă afară, au putut să compare și li s'a dat prilejul să se măsoare... În cece mă privește aș face, pentru ziaristii noștri, mai mult decât îmi este cu puțință! Cunoșc viața lor grea, trebuințele lor și le prețuiesc după merit voința lor sinceră de a se ridica peste meseriașii de duzină. Drept cel mai important lucru l-aș considera eu: Să se muncească cât mai mult cu puțință, să te pregătești în internul tău, solid, pentru misiunea ta și pentru problemele ce te așteaptă. O pregătire cinstită și metodică va oferi cea mai bună garanție a succesului. Dacă se alătură îmbunătățirea materială și, mai cu seamă, puțință, care este în strânsă legătură cu aceasta, de a călători în străinătate, în forul internațional, atunci vom fi, de sigur, mulțumiți ca noi înși-ne... Vă doresc mult succes în activitatea dv. și, mai cu seamă, multă poftă de lucru pentru o muncă fecundă, plină de fapte și constructivă». («Prager Presse» 11 VII 924.)

O pregătire cinstită și metodică! Firește! Cunoștințele nu se pot suge din degetul cel mic. Cu ditirambe și cu patriotism sfiorător n'ai contribuit încă la nimic.

Dl Bogdan-Duică a lansat ideea unei școli a ziaristilor la universitatea din Cluj. Nu știm în ce stadiu se află proiectul, lăsăm însă să urmeze câteva date elocvente dintr'alte țări.

În «Școala ziaristilor» a *Universității americane din Columbia* trebuie să cercetezi cursurile doi ani. Condițiile de primire: 1. Studiu de un an, într'un colegiu universitar, a următoarelor discipline: știința naturală, o limbă modernă, politica sau economia națională, istoria generală, europeană sau ameri-

cană; 2: un studiu de doi ani a următoarelor obiecte, într'un colegiu: englezește și exerciții practice în stil. Recomandații bune, privitoare la caracterul tău și sănătate trupească. La primire trebuie să mai adeverești cumcă ești un scriitor abil la mașina de scris și că poți traduce în englezește un articol de ziar, francez sau german.

Studentii înmatriculați ascultă în anul întâi următoarele: 1. Tehnica știrilor. 2. Scrierea pentru ziar. 3. Ziaristica comercială. 4. Articole politice sau financiare. 5. Psihologia interesului față de veștile publicate în ziar. 6. Drama modernă europeană sau literatura frumoasă, modernă, din Europa. În anul al doilea: 1. Munca reportajului. 2. Cititul articolelor. 3. Critica. 4. Desvoltarea ziarului modern. 5. *Legile privitoare la calomnie*. Afară de aceea trebuie să-ți mai alegi și unul din obiectele următoare: a) Drama modernă, b) Literatura frumoasă, modernă, în Europa, c) Scrierea articolelor de fond, d) Redactarea articolelor financiare, e) Lucrarea la suplimentul de Duminecă, f) povestirea scurtă, g) Scrierea «Teature».

(Informații după darea de seamă despre «școala ziaristilor» din Columbia, din «Prager Presse», 1 VII 1923).

Întâiul «*Institut pentru știința gazetăriei*» în Germania s'a înființat în 1916, pe lângă universitatea din Lipsca. Creatorul acestui institut a fost vestitul economist, astăzi de 79 de ani *Carol Bücher*, care se bucură de o reputație mondială. Prelegerile sale universitare au conținut și studii ca acestea: organizarea, istoria și statistica gazetăriei. — Tot Lipsca este întâia școală superioară din Germania, care a înscris între temele de doctorat și jurnalistică. După Lipsca au urmat multe universități germane, înrolând «știința jurnalistică» în seria cursurilor. Catedre de jurnalistică se afla acum în: Berlin, Breslau, Freiburg în B. Hamburg, Lipsca, Colonia, München, Münster și Nürnberg. Poți da examen și să promovezi din jurnalistică la universitățile din Lipsca, München, Münster, Colonia, Freiburg, în B. Nürnberg. Cele mai multe din orașele amintite au «Institute de ziaristică», resp. arhive. Exercițiile practice în privința rubricilor din gazetă sunt următoarele (în Berlin): «reportajul orașenesc, editorul de ziar din orașul mare; critica teatrală și cinematografică în ziar; adunarea, transportarea și prelucrarea veștii de ziar; reportajul social-democrat; reportajul parlamentar; reportajul transmarin; reportajul presei catolice». (După «Prager Presse»).

Pricepe cetitorul că, dându-i-se jurnalistului puțința să-și lărgescă orizonturile, se lărgesc orizonturile discuției în opinia publică? Astfel dispar ridicolele cerculețe de turnișor de bise-ricuță, în cari fiecare se simte un Cucuzel și nu concede, Doamne ferește, ca și ceilalți din cerculețele vecine sau mai îndepărtate, să trăiască!?

Pricepe cetitorul că, ajutând pe ziaristul onest, dornic de progres, de adevăr, de independență, scapă de ziaristul, care ne silește pe toți să petrecem într'o galeră sufletească?

Știm noi ce va să zică un adevărat ziarist? Încă trei citate, acestea elocvente în gradul suprem — citate, cari ar trebui să fie cântărite cu toată conștiențiozitatea de publicul nostru. Cui nu-i spun nimic — acela nu mai are noțiunea valorilor.

În discursul (care s'a afișat în întreagă Franța, în urma deciziunii parlamentului) al dlui *A. Briand*, când a apărat tratatul și spiritul dela Locarno (Febr. 1926), se cuprind și următoarele elocvente cuvinte: «Știți D-voastră ce este teribil în declarația de războiu? E că nici chiar guvernele nu mai sunt stăpâne. Se naște un eveniment, exploatat de jurnalele, cari susciteză patriotismul popoarelor, amorul lor propriu; și iată că se desenează curente, se naște misticismul și guvernele sunt neputincioase. Chiar înainte de a fi putut să facă să li se cunoască sentimentul, izbucnește războiul și fările se umplu de sânge și de ruine. Și va fi întotdeauna astfel dacă nu vrem să ne decidem să dăm judecători popoarelor, după cum se dau indivizilor» (v. verb. în întregime «Le Temps» 28. II. 1926)

În mâna ziaristilor este, în mare parte, deci, viitorul popoarelor! Dela condeii lor atârnă ca sângele să curgă cu nemiluita și sdoaba mânilor omenești să fie rătezată de gloantele de tun!

La dineul anual al «Asociației jurnaliștilor republicani» din Franța (8 Febr. 1926) a rostit însuș președintele Republicii franceze, dl *Gaston Doumergue* cuvinte ca acestea, adresându-se tuturor societăților de ziarști din Franța:

«Mă țin... în curent cu preocupările d-voastre și cu grijile d-voastre pe deplin legitimate. Situația jurnaliștilor, a căror muncă și activitate sunt proporționate cu intensitatea ce a crescut neincetat a vieții moderne și cu cererile unui public impacient, care așteaptă dela dânșii totdeauna mai multe și mai multe informațiuni despre toate — o știu — nu este prea strălucită pentru timpurile grele pe cari le trăim și problema existenței materiale se pune adeseori pentru ziarști într'o formă îngrijorătoare. Priviți cu neliniște viitorul, care vă va aduce bătrânețea și cu ea o micșorare a activității d-voastre, adecă o diminuare a resurselor d-voastră (bănești).

Mă gândesc adeseori la situația aceasta și aș vrea să pot sprijini pe foștii mei confrăți ai presei ca să resolve practic unele din aceste dificultăți, de cari sunt preocupați pe drept cuvânt și de cari nimenea n'are dreptul să se desintereseze. Într'o țară ca a noastră, care vrea să-și păzească instituțiile sale libere, este de interes public ca aceia, cari prin peana lor se fălesc că informează zilnic opinia, instruindu-o și dându-i staturi, să-și aibă existența lor asigurată în condiții, cari le dau independența, să aibă liniștea sufletească și demnitatea trebuincioasă pentruca să-și îndeplinească misiunea cu autoritate. — Știu, domnii mei, că grijurile de ordin personal nu

strică într'u nimic atenției vigilente a d-voastră, pe care o aveți față de interesul public și că nu vă micșorează zelul ca să îl serviți bine. Țara noastră are trebuință în ziua de astăzi de slujitori buni, activi și clar-văzători».

Apelează președintele Republicii franceze la spiritul de abnegare, de sacrificiu al mânăitorilor penei. «Niciodată n'a fost Franța mai activă decât acum!» o declară dl președinte.

«Voința fermă a Franței de a se ridica printr'o sfortare personală, perseverentă și puternică» va învinge «obstacolele și dificultățile de cari se lovește câteodată opera ei de reculegere economică și financiară, întreprinsă, necurmat, a doua zi după războiu. (Voința aceasta) va ști să dicteze unora spiritul de sacrificiu, altora spiritul de unire, tuturor stricta observare a disciplinelor patriotice, cari pretind apărarea intereselor și destinelor indisolubil legate de Republică și de patrie». («Le Temps», 9 Febr. 1926)

În onoarea secretarului de stat în ministerul de externe englez, Sir *Austen Chamberlain*, a dat, în 19 II. 1926 «Asociația presei străine» din Londra un dejun, sărbătorind pe acela, care a înfăptuit tratatul dela Locarno. Sărbătoritul a rostit, între altele, următoarele: «Am reușit, mulțumită hotărârii nu a unuia singur sau a mai multora dintre noi, ci mulțumită tuturor. Reprezentanții a șapte națiuni signatare ale pactului au vrut să cruțe pe seama copiilor lor și a nepoților lor, repetarea dezastrului ai căror martori am fost noi. Politica, pe care am inaugurat-o noi la Locarno, nu-și va ajunge ținta într'o zi, într'un an. Trebuie să se desvolte, să se întindă în decursul unei lungi perioade de sfortări paciente din partea națiunilor interesate. E greu să-ți ții ochii țintă asupra scopului final, asupra problemelor mari ce vrem să le îndeplinim pe viitor: trebuie să ne păstrăm intactă credința noastră, încrederea noastră și hotărârea noastră. În fiecare zi se ivesc probleme în cari, cu puținică îndemânare, găsești ceva cu ce poți despărți națiunile, cu mijlocul prejudecăților sau a intereselor presupuse. Dar trebuie să urmărăm o operă de potolire (a patimelor). Să nu ne punem ochelarii suspectării. Să încetăm de a vedea pe aceia, pe cari i-am urât în trecut, ca și când n'ar putea fi niciodată mai buni decât precum ni i-am închipuit. Să nu abordăm fiecare chestiune nouă, nutrind presupusul că cutare și cutare națiune are scopuri ascunse, că urmărește o politică egoistă, în detrimentul altei națiuni.

«Să ne dăm osteneala să vedem cari sunt sentimentele poporului de care este vorba și cum le putem concilia cu sentimentele propriei noastre națiuni. Să examinăm toate chestiunile în spiritul unui prietin și colaborator, căutând punctul în privința căruia poți să fi de acord, pentruca să rezolvi problema

comună»... «Soc. Naț.» are ca scop de a aplana divergențele, de a găsi bazele unui acord și de a ajunge în atmosfera din Geneva și în spiritul de camaraderie și de curaj, care s'a dezvoltat între reprezentanții, cari se vor învoi în consiliu pentru un regulament, nu impus, ci acceptat de bună voie, liber și cordial între părțile interesate».

Pledând pentru «simțul perspectivei» a terminat Sir A. Chamberlain: «Numai astfel veți reuși să păstrați ochii fixați asupra ținutelor celor mari, de cari atârnă viitorul țării d-voastră, viitorul păcii lumii și, aș spune, chiar și viitorul întregii noastre civilizațiuni».

Dacă am fi scris noi aceste adevăruri sfinte, spiritul de zeflema, foarte pronunțat astăzi, al românului, ar fi spus: Iar ne mai slăbește cu adevăruri ca acestea! Dar adevărurile acestea ar trebui scrise cu litere de foc, pretutindeni, ca să ne desmetecască pe toți din amorțeala condamnilă.

Ce a vrut articolul de față? Să atragă atenția asupra a două cărți despre gazetărie, cărți remarcabile, cari discută gazetăria și arată gazetăria cea bună. Să silească mâna să se adune pumn, când se gândește creerul la calomniatorii de prin presă. Să pledeze pentru o situație materială mai sinstită și pentru o școală a ziariștilor.

Dacă urmăm sfaturilor de mai sus vom apuca calea excel-sior. Și sunt semne că este așa...

H. P.-P.

Serbătorirea dlui Dr. Ioan Lupaș.

Revista «Societatea de mămne» (28 III 1926, No. 13, a. III) a publicat o bogată dare de seamă despre serbătorirea din 21 Martie, a. c. Ținem să completăm lista discursurilor prin publicarea discursului vicepreședintelui nostru I, al dlui *Dr. Oct. Russu* și al dlui membru în comitetul central, director *Dr. V. Bologa*. întâiul a rostit cuvântarea în numele «Astrei», al doilea în numele sibîienilor.

Înainte de a publica aceste discursuri publicăm o scurtă biografie a celui serbătorit.

Dr. Ioan Lupaș s'a născut în a. 1880 (9. VIII), în frunțașă comună Săliște, din județul Sibiiului. Se știe ce rol însemnat a avut și are această comună în dezvoltarea noastră economică-culturală. De mic copil a putut fiul lui Toma Lupaș și al Marinei, născ. Popa Comaniciu, să se lase influențat de spiritul de întreprindere al săliștenilor și de dragostea lor de înaintare culturală. Școala confesională ortodoxă română a cercetat-o întreagă în Săliște, până în 1892, când s'a înscris în liceul maghiar de stat din Sibiiu. Când era să termine liceul, în cl. a VIII-a, a trebuit să plece cu alți camarazi români, la liceul ort. român din Brașov, fiindcă se solidarizaseră toți împotriva unui doct. profesor maghiar, ce bruscase, în clasă, sentimentele românești. În 1900 și-a luat «matura», înscriindu-se mai apoi la universitatea din Budapesta. A urmat la cursuri universitare și în Berlin (1900—1905), luându-și mai apoi doctoratul în litere.

După terminarea studiilor economice a ocupat, timp de patru ani, postul de profesor la «Seminarul andreian» din Sibiiu. Ales protopop în comuna natală în 1909 a fost totodată inspector școlar confesional, până în 1918. A întreprins strălucite călătorii în străinătate, lărgindu-și orizonturile, în Italia, Austria, Cehoslovacia, Germania, Suedia, Danemarca, Turcia și Grecia.

În ceea ce privește activitatea sa literară servească drept informație următoarea listă bibliografică, autentică :

Din trecutul comunei Săliște, schiță istorică, Sibiiu 1903.
Șovinismul confesional în istoriografia românească ardeleană, Sibiiu 1903. Az erdélyi g. kel. egyház és vallás unió a XVIII

szászad folyamán, Budapesta 1904 — teză de doctorat — Inceputul neamului românesc, bibl. populară a «Asoc.», Sibiiu 1906. Mitr. Andrei Șaguna — monografie istorică — premiată de Academia Română — Sibiiu 1909, ed. II. Sibiiu 1911. Misiunea episcopilor Gherasim Adamovici și Ioan Bob la curtea din Viena 1792 Sibiiu 1912. Principele ardelean Acațiu Barcsai și mitr. Sava Brancovici 1658—1661, București 1913. Contribuțiuni la istoria Românilor ardeleni 1780—1792, Buc. 1915. Ep. Vasile Moga și prof. Q. Lazăr, București 1915. Ist. bisericească a Românilor ardeleni, Sibiiu 1918. Istoria Românilor, ediția I. Cluj 1921, ed. II III București 1923 și 1925. Nic. Popea și I. Micu Moldovă, discurs de recepțiune la Academia Română, București 1920. Contribuțiuni la istoria ziaristică a lui Andrei Mușășan, București 1925. Contribuțiuni la istoria ziaristiceii rom.-ardelene, Sibiiu 1926.

A colaborat la organele de publicitate: Tribuna, Telegraful Român, Vatra Școlară, Revista Teologică, Revista Economică, Țara Noastră, Traiană, Foaia Poporului, Transilvania și Cuvântul Poporului, *Sibiiu*; Tribuna Poporului, Tribuna, Românul, Biserica și Școala, Pagini Literare, *Arad*; Convorbiri Literare, Rev. Istorică, Neamul Românesc, Bis. Ort. Rom., Dacia, Universul, România, *București*; Gazeta Transilvaniei, *Brașov*; Ramuri, *Craiova*; Viața Românească, *Iasi*; Cele trei Crișuri, *Oradea*; Patria, Voința, Conștiința Românească, Societatea de mâine *Cluj*; redactează în colaborare cu Alexandru Lapedatu publicațiunea periodică «Anuarul Institutului de Istorie Națională», *Cluj*.

Scrisoarea președintelui nostru, dl Vas. Goldiș, a fost de următorul cuprins:

Iubite amice,

La Cluj, în Februarie, am avut fericitul prilej să subliniez importanța acelei zile, în care d-ta ai început opera de luminare a națiunii noastre, pe care în curs de 25 de ani ai desăvârșit-o cu incomparabilă competență și entuziasm inepușabil.

Totuși astăzi, când Sibiiul, centru din Ardeal al bisericii noastre strămoșești și totodată al Asociațiunii noastre culturale serbătorește pe fiul fruntaș al acelei biserici și pe neîntrecutul muncitor al culturai noastre naționale, simțesc nevoia de a fi alături de frații noștri, cari s'au adunat acolo, ca să manifeste

față de d-ta grațitudinea întregului nostru neam românesc pentru capitalul neprețuit, pe care viața și munca d-tale îl lasă moștenire scumpă generațiilor viitoare.

Sunt fericit, că Te-am avut elev al meu și mândru de amicitia, ce mi-ai acordat în viață. Bunul Dumnezeu să dea neamului nostru mulți asemenea fii, iar d-tale ani fericiți, sănătate și viață îndelungată dimpreună cu toți aceia, pe cari îi iubești.

Al d-tale devotat prieten

V. Goldiș.

Discursul vicepreședintelui nostru I. Dr. Oct. Russu.

Mult stimată Dle Profesor!

Iubitul nostru Coleg!

În ședința plenară a secțiilor literare și științifice ale «Asociațiunii», care a avut loc la 14 Februarie a. c. la Cluj și la care am fost fericit a participa și eu, președintele nostru, în cuvântul său de deschidere, a constatat cu multă bucurie că la aceeaș dată s'au împlinit 25 de ani, de când ați intrat în șirul scriitorilor și ziariștilor români prin interesantul articol publicat în vechea «Tribună» «În amintirea lui Petru Maior».

Ați fost serbătorit, atât de plenul secțiilor, cât și de numerosul public asistent cu mare însuflețire.

Comitetul central al «Asociațiunii», ținând seamă de acest lucru a așteptat prilejul binevenit de a-și face și el datoria față de unul dintre cei mai distinși membri ai săi, care timp de 20 de ani faceți parte din acest comitet și care prin numeroasele scrieri științifice și prin scrutările istorice de o înaltă valoare, nu numai v'ați ridicat la nemurire, ocupând un loc onorific în sinul membrilor «Academiei Române», dar totodată ați fost și sunteți un neîntrecut propagator al culturii poporului român.

Venim deci a Vă aduce în numele Comitetului central al «Asociațiunii», toată recunoștința și omagiile noastre.

Vă felicităm din inimă la împlinirea unui sfert de secol de muncă literară neobosită și rodnică și Vă doresc o viață îndelungată și împlinirea tuturor dorințelor, ca să fiți și în viitor un adevărat luminător și îndrumător cultural al neamului.

Să trăiți la mulți ani!

Discursul d-lui Dr. V. Bolaga, în numele sibienilor.

Iubite pretine! Iubite frate în Domnul! Onorat auditoriu!

Înainte cu 25 de ani trăiam încă în cetatea întemeiată nouă de marele arhiereu: *Andrelu Șaguna*.

Cetatea frumoasă după cuvântul psalmistului, versificat de mitropolitul Dosofteiu al Moldovei în secolul al 17-lea, bine întemeiată și de Dumnezeu gătată cu nespusă măiestrie. Singurul adăpost, pe vremuri, al credinței, al științei și al vieții noastre românești.

Toți fiii, de bine ai neamului se apropiiau pe-atunci de această cetate. Frăția Ta însă ai făcut și mai mult. Ai intrat dea-binele în sanctuarul ei, i-ai scrutat tainele, i-ai descoperit multe adevăruri glorioase pentru noi, pe care adversarii noștri credeau să le țină vecinic în întunerecul orbiei pentru poporul român.

Atunci ai strigat Frăția Ta, ca dintr'un tulinic. Ingeresc, *«Mângâiați poporul»*, căci nu zilele desnădejdiei, ci zilele mântuirii îi sunt apropiate!... Acest suflu al vieții l-ai propovăduit în toate straturile poporului nostru, i-ai ridicat moralul și ne-ai întărit rândurile în lupta grea, ce purtam cu bărbăție.

Apoi retras în sânul familiei drăgălașe și frumoase a Frăției Tale, continuai scrutările neîncetate și de câte-ori descopereai câte o pagină luminoasă, aveai bunul obicei, că veneai mai întâi de toate aici, la noi, în Sibiiu, în sânul *«Asociațiunii»* noastre, și o desfășurai publicului sibian cu o vervă oratorică neîntrecută, ce ți-a rămas caracteristică pentru toată viața. Astfel ne-ai dat cel mai bun prilej sibienilor, să gustăm întotdeauna cei dintâi fructul ostanelilor Frăției Tale.

Pentru această muncă binefăcătoare, care te-a înălțat din treaptă în treaptă cu plină dreptate, Te rugăm la această răspântie de 25 de ani, când avem fericirea să Te știm încă în plină putere a bărbăției, să primești mulțumirile, recunoștința și admirația noastră, cu cele mai călduroase urări de bine pentru viitor. Iar în frământările vieții noastre publice, fiindcă știm, că nu ești din aluatul, care să stea impasibil în fața nevoilor obștești ale țării și ale neamului, îți urăm din inimă, să-ți vezi împlinit și al doilea vis, privitor la îndrumarea vieții noastre de stat în alvia înfloririi și progresului adevărat.

Te rugăm în sfârșit, să primești și un mic dar (o garnitură de scris) dela prietenii sibioleni ai Frății Tale, ca un mic semn și plăcută aducere aminte de dragostea și devotamentul lor. Mulți ani fericiți!

Terminăm această dare de seamă cu plastica și elocuenta scenă, descrisă de dl *Dr. Onisfor Ghiba* în numărul menționat din «Societatea de mâine», scena cum a plecat Dr. I. Lupaș la temniță, petrecut la gară de toți săliștenii și comentariile unui străin despre noi, martor ocular:

«Mi-aduc aminte de ziua în care a plecat Lupaș la Seghedin. Îl însoțise la gară tot satul nostru natal, în cadrul unor manifestații cu atât mai impunătoare, cu cât erau mai spontane. Călătorii, cari mergeau în acelaș tren, au rămas surprinși, când au văzut în gară atâta lume și atâta entuziasm.

Când ne întorceam spre sat, am fost acostat de cătră un călător străin, care venise cu trenul dinspre Sibiu și care neînțelegând nimic din ceea ce văzuse la gară, voia să se dumi-rească dela mine. I-am spus străinului, care era ungar, că poporul din Săliște și-a petrecut azi la gară pe unul din cei mai distinși fii ai săi, care a plecat la pușcărie, la Seghedin.

— Și pentru ce a fost condamnat? mă întrebă străinul.

— Pentru agitație în contra statului, fi răspunsei eu.

— Cine este «agitatorul»?

— Dr. Ioan Lupaș, profesor la Seminarul din Sibiu.

— Străinul holbă mirat ochii la mine.

— Și cred că pot face să amuțească agitatorii? Dar, — îmi zise străinul, — eu văd că în loc de un singur agitator, care a fost Lupaș, statul unguresc a făcut sute. Căci, toți aceștia, cari l-ați petrecut la gară și ați manifestat astfel pentru el, sunteți la fel de mari agitatori ca și el...

M'am uitat cu neîncredere la interlocutorul meu cu vederi atât de neobișnuite. El își dădu seama de nedumerirea mea și se grăbi să se prezinte:

— Dr. *Jász Oszkár*, directorul revistei sociologice «XX-ik Század» (secolul al XX-lea), din Budapesta.

Am venit în Ardeal să studiez la fața locului chestia naționalităților. Politicianii noștri cred c'o pot rezolvi și fără s'o studieze astfel; eu vreau s'o văd cu ochii mei. Manifestația dela gară este foarte elocventă pentru mine și desigur că din

gazetele dela Pesta n'aş fi putut să-mi dau niciodată seama de valoarea ei din punct de vedere sociologic şi politic.

Am mers cu Jászi în sat şi l-am însoţit ziua întregă în ancheta pe care a făcut-o printre ţărani şi care a fost pentru el extrem de preţioasă.

Mi se pare că mai târziu Jászi a povestit în revista sa ce-a văzut la Sălişte, cu ocazia plecării lui Lupaş în temniţă».

După revoluţie a fost dl L. secretar general la resortul cultelor al Consiliului Dirigent în Sibiiu (1918—1919), apoi deputat în marele sfat naţional din Sibiiu, deputat în parlamentul din Bucureşti. Este protopop şi asesor în consistorul eparhial din Cluj şi în consistorul mitropolitan din Sibiiu şi Bucureşti, deputat în sinodul eparhial din Cluj şi în congresul naţional-bisericesc din Bucureşti şi Sibiiu; profesor titular la universitatea din Cluj din 11 XI 1919; membru al Academiei Române din 1914; vicepreşedinte al Epitropiei fondului ziariştilor, Sibiiu; preşedintele comisiei pentru examenul de capacitate al profesorilor de istorie, din Bucureşti; membru de onoare al Ligii Culturale, secţia Galaţi, etc. etc. Ca «distingţie» consideră serbătoritul pedeapsa din temniţa de stat din Seghedin, din August până în Noemvrie 1908, pentru articolul din «Ţara Noastră» (Sibiiu): «Toate plugurile umblă», în legătură cu răscoala ţărănească din Vechiul Regat. Are apoi «Bene merenti» cl. I, primită dela Regele Carol în 1910. A înfiinţat mai multe fonduri bis-şcolare în Sălişte, a înfiinţat biblioteci în Sălişte şi a contribuit pe urmă la ridicarea clădirii şcoalelor medii de acolo, a organizat bibl. Inst. de Ist. a Românilor în Cluj.

O scrisoare a lui V. Alecsandri.

În arhiva familiară a d-nei Odobescu (Bucureşti), arhivă ce mi-a deschis-o onor. ei ginere, dl Goga, am găsit *până acum* numai o scrisoare dela V. Alecsandri.

Adresa: *Mme Hélène Mano* rue de Seize — 16 Paris.

Paris, 12 April 1862.

Madame,

Je suis heureux de pouvoir réaliser votre desir en vous envoyant le volume des *Doine și Lacrimioare*.

J'ai usé de toute la science diplomatique acquise pendant mon séjour à Bukarest, pour éscamoter cet exemplaire a la personne qui le possédait.

L'éscamoteur reclame donc vostre indulgence pour le poète, et tous les deux vous prient, Madame, de vouloir bien agréer l'assurance de leurs sentiments respectueux.

V. Alecsandri,

Bd des Capucines. 37.

TRADUCERE

Doamnă,

Sunt fericit că pot împlini dorința voastră, trimițându vă volumul *Doine și lacrimioare*.

Am întrebuițat toată știința diplomatică agonisită în timpul șederii mele la București, pentruca să sfeterisesc acest exemplar dela persoana ce-l avea.

Deci sfeterisitorul vă cere îndurare pentru poet, și amândoi vă roagă, doamnă, să binevoiți a primi asigurarea celor mai respectuoase sentimente ale lor.

V. Alecsandri.

În scrisoare apar sentimente amicale până la glumă pentru ● nobilă doamnă, care se interesa de poezia română. Poetul apare ca mijlocitor gentil al răspândirii literaturii sale în clasa boerească a Țării românești.

G. Bogdan Duică.

Rolul social și educativ al doctorului de copii.

Un mare neajuns în lupta, ce-ar trebui s'o ducem contra mortalității exagerate a copiilor noștri, este numărul disparent de mic al doctorilor de copii, ce-i avem. Numărul lor ar trebui mult mărit, chiar când ar fi ajuns odată contingentul necesar pentru practica obicinuită, căci cu deosebire acești specialiști nu se pot limita numai la o activitate propriu zis medicală. Activitatea lor trebuie să aibă proporții mari, să fie folositoare obștei și nu numai cazurilor de boală, văzute în cabinetul de

consultații, ori aiurea tratate. Ei trebuie să facă educația societății noastre în ce privește încunjurarea rețelor, ce bântue copilăria.

Acest rol și l-au asumat deja de mult în apus. Cu atât mai mult trebuie să-l aibă la noi, unde cauza primejdiilor, ce pândesc viața copilului, este în funcțiune și de lipsa de educațiune corespunzătoare a poporului nostru. Trebuie schimbată însăși concepțiunea fatalistă de morală, reoglinădită prin «așa i-a fost ursit, așa i-a fost scris», fatalism caracteristic peste tot, în mod regretabil, nu numai pentru poporul dela țară, ci întreg spiritul vieții noastre publice.

De altcum rolul de educator începe chiar din orele de consultații. Doctorul de copii, în interesul micului pacient, adesea schimbă creșterea lui, până atunci greșită, instruind și educând totodată și pe mama copilului pentru asigurarea vindecării și dezvoltării mai corecte a acestuia. Literatura medicală este bogată în lucrări, ce privesc această educație a copilului prin doctorul său (*Czerny*).

Se cunosc bine acele simptome și tulburări ale sănătății copilului — adevărate boli — ce se dezvoltă pe baza greșelilor în îngrijirea și educația lui. De acestea pot ținea — după profesorul *Pfaundler* — culoarea palidă a feței, lipsa poftei de mâncare, cearcănele în jurul ochilor, vărsăturile din timpul mâncării și de după mâncare, colicele dureroase, constipațiunea și contrarul ei, tusea și anumite tulburări cardiace, urinare și boli ale pielii.

După *Czerny* copiii nervoși sunt adesea numai rău crescuți. Copilul trebuie învățat la disciplină. «Disciplina de sine este o condițiune esențială pentru o bună funcționare a sistemului nervos», — deci în mod firesc și pentru buna ordine a funcțiunilor corporale. Ea trebuie să înceapă cu cele dintâiu supturi. Evident disciplinarea și educarea copilului prin doctorul său, în scopul mai sus arătat, cere multă abnegare din partea acestuia. Nu odată ea trebuie făcută mamei, în interesul copilului și împotriva voinței ei.

O activitate educativă mai largă, ce trebuie s'o desvolte doctorul de copii, este instruirea societății și a masselor mari prin opera de asistență infantilă publică. Ca medic consultant al institutelor din această operă, ca organizator și propagandist,

el are un câmp mai vast de muncă, unde roadele se culeg de populația întreagă, nu numai de câțiva copii consultați și tratați. Această activitate publică trebuie astfel desfășurată, ca ea să aibă un răsunet cât mai larg. Un copil îngrijit după sfaturile primite prin un dispensar, etc., e merit să devină un adevărat centru de propagandă a bunelor obiceiuri și cunoștințe, ce privesc îngrijirea și dezvoltarea lui. De altă parte o asemenea activitate, trebuind să implice colaborarea societății, doctorul trebuie să știe să o conducă la o bună împlinire a acestei îndatoriri.

La noi activitatea socială a lui va trebui să aibă un caracter educativ și mai pronunțat ca aiurea. Deocamdată în instituturile ce le avem, puțin numeroase și de o activitate ce în timpul din urmă a început să dea îndărăt, chiar în cele mai însemnate din ele, — doctorul de copii nu poate și nu trebuie să-și epuizeze toată indeletnicirea sa de interes social. Va trebui să se extindă chiar mai mult asupra posibilităților de a îndruma și educa societatea pentru o activitate de asistență și de a propaga cunoștințele și bunele obiceiuri ale îngrijirii corecte a copilului.

Educarea masselor s'ar accelera în mod deosebit prin introducerea instrucției pueri-culturale — cunoștințele îngrijirii copilului — în învățământul rural. Iarăș doctorul de copii ar trebui să dea directivele.

Cum să se facă educarea masselor în ce privește aceste cunoștințe asupra igienei copilului? În tot cazul cu grija de a nu strica mai mult, ca folosul ce-l aduc. Soluțiunile ce s'au dat în Apus, nu au fost totdeauna din cele mai corespunzătoare. Nu odată vedem polipragmasii nesocotite, instrucțiuni nepotrivite. O carte germană, cu instrucții asupra îngrijirii sănătății copilului în casa părintească, recomandă:

«Copilul întors din școală, ori dela plimbare, să-și spele mâinile cu peria, iar gura cu o soluție de ipermanganat, ori peridrol, luând apoi o pastilă pentru antisepsia gâtului, iar în nas așezând vată cu forman».

Care copil va putea fi obișnuit să facă toate aceste manopere și care este indicațiunea serioasă a generalizării unor asemenea măsuri de profilaxie?

Aceeaș carte oprește fructele crude sub vârsta de 3 ani, jocul în iarbă și nisip, cât și mișcările mai libere, toate acestea

azi recunoscute ca indispensabile sănătății, — și îngrozește, ce-i drept, mamele, citând cazul unul copil, ce s'a infectat de febră tifoidă prin apa de baie, dar admite — din cauza «descoperirii laptelui sterilizat!» — înțarcatul în timp de vară.

O asemenea carte inspiră groază față de bacterii și în genere față de cele mai mici noxe ale copilăriei. Starea sufletească, pe care o dezvoltă la mame, este tocmai aceea ce mai mult trebuie încunjurat. O asemenea mamă nu-și mai poate privi liniștită copilul și comite apoi aceleași greșeli de educație ca mama micului copil (*Neter*)

Dacă în genere în organizarea luptei contra mortalității infantile e bine să ne orientăm după organizațiunile popoarelor mai înaintate, preluând aceea ce au creiat folositor, evident că greșelile ce le fac, trebuie să ne îndemne la o selecționare îngrijită a împrumutului ce-l luăm și la încunjurarea lor la noi. Incontestabil că împovărarea copilului cu obiceiuri, ca cele mai sus recomandate, dacă nu se poate realiza în țări ca Germania, cu atât mai puțin e bine să se facă la noi. Asemenea vom evita să imităm măsurile exagerate, pe cari le-au luat în timpul din urmă unele organizațiuni germane, ce privește instruirea instituțiilor de grădini de copii și a îngrijitoarelor de copii. Cunoștințele clinice ce li se împărtășesc întrec mult necesitățile reale și le cresc semidocte.

Instrucția igienică și educația ce li se face atât persoanelor, cât și societății întregi și masselor, în genere, nu trebuie să dea o importanță exagerată factorilor corporali, neglijând imponderabilii sufletești. Aportul sufletesc ce-l aduce societatea în activitatea de existență publică este indispensabil pentru o bună desfășurare a acesteia (*Moldovan*). Cu deosebire asistența copiilor trebuie făcută cu suflet. E veche povestea cu acel împărat, care, dorind să afle graiul copiilor, ce s'ar dezvolta fără influințe din partea educatorilor, a oprit mamele unui așezământ, anume fondat, de a rosti vre-o vorbă de răsfățare și chiar gesturile ce-ar exprima sentimente de ale acestora. Copiii, cu toată îngrijirea de altcum desăvârșită, s'au prăpădit — din *lipsă de iubire*.

Rostul iubirei azi este mult apreciat în medicina copilului. Reaua evoluțiune a copiilor crescuți în institute și nu în mediul familiar, se pune și în contul lipsei factorilor sufletești. Într'a-

devăr, importanța lor se poate remarca chiar în cele dintâiu luni. Copiii de sân îndrăgesc o anumită infirmieră sau doică a institutului de asistență publică, ce-i îngrijește, și merg prost și nu iau mâncarea, când îngrijirea li se face prin o altă persoană, de altcum ireproșabilă, lor însă mai puțin simpatică. În această ordine de idei unii frunțași ai pediatriei ajung să atribue — poate cu o oareșcare exagerare — o mai mică dăunare a copilului prin bacterii, decât prin lipsa sau pervertirea îngrijirii sufletești și a educării corecte a lui.

Heidelberg, August 1925.

Dr. Gheorghe Popoviciu.

Cronică.

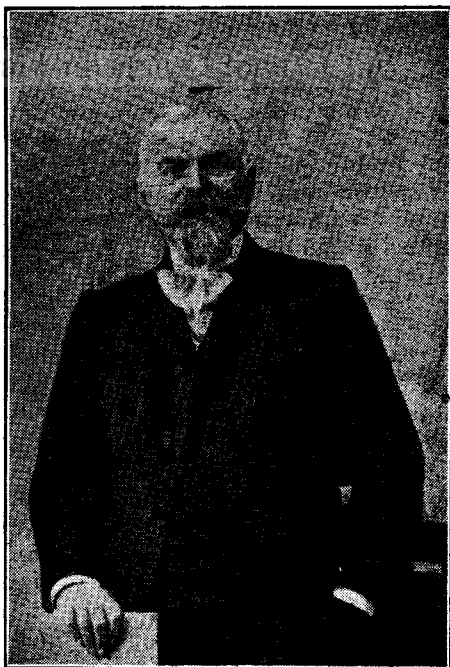
Un binefăcător al „Astrei”: D. I. Monastireanu. În ziua de 23 Ianuarie 1926 a murit în Cluj, în vârsta

înaintată de 82 de ani, D. I. Monastireanu, un binefăcător marinos al societății noastre.

D. I. Monastireanu «a lăsat prin testament toată agoniseala unei vieți de trudă și cruțare «Astrei», cum scrie pseudonimul «Roman Ardeleanul» în ziarul «Indreptarea» din 1926 (Nr. 24), «Astrei culturale și scopurilor ei, prin care se operează, încet, dar sigur, desăvârșirea unității sufletului românesc».

Câteva date biografice nu vor strica, pentru că să ne apropiem — sufletește — de acest om de bine, care a fost Monastireanu. S'a născut în 22 Dec. 1844, în Sân-Mărghita, la îmbinarea Someșelor distanță de vre-o 10 klm. de la Dej. Părinții lui au fost țărani. A studiat la Năsăud, Blaj (liceu și teologie) și Cluj (drepturile).

În Cluj (1870), ca student universitar, a făcut o impresie bună lui Bogd. Petriceicu-Hajdeu, căruia i-a

+ D. I. Monastireanu.

servit ca ghid, încât acesta l-a invitat să treacă în «țară». La aceasta l-a îndemnat și faptul că a avut să sufere și din cauza persecuțiilor împotriva societăților studențești române «Celu» și «Iulia», în cari se afla.

Cu atestate excelente a trecut Monastireanu la Iași și — cu sprijinul moral al lui Titu Maiorescu, «simpaticul, elegantul și corectul tânăr» a fost lansat în societatea de acolo. Și-a luat licența și a ajuns instructor pe lângă copiii familiilor actualului ministru de Justiție Mărzescu și Racovița.

În 1874 s'a căsătorit în [Cluj] cu Ana Bota, fiica fostului căpitan al districtului Năsăud, cavalerul de Bota. Ana Bota absolvise școala de pedagogie superioară din Cluj, era profesoară, scriitoare, conferențiară.

Monastireanu s'a dedicat magistraturii. Pe lângă aceasta au condus amândoi Școala de arte și meserii în Iași.

Din cauza boalei soției sale a preferit Monastireanu climatul orașului Huși, unde a dorit să fie transferat. Acolo și-a trăit restul vieții, până la izbucnirea războiului. Pe soția sa a pierdut-o, după ce o încredințase unui institut de bolnavi.

După războiu s'a stabilit în Cluj, ca să îngrijească de soacra sa, d-na Bota. Soarta a vrut ca d-na Bota, cea de 92 de ani, să ducă la mormânt pe omul de inimă, care încă în 1923 și-a scris testamentul, lăsând «toată averea sa, cu anumite legate pentru nepoți, pe cari în viață i-a crescut, dăruind neamului învățători, ingineri, etc».

A murit «liniștit, împăcat, recăștigându-și credința tinereței, cum era ca cleric în Blaj».

Cu limbă de moarte a lăsat să fie dus trupul neînsuflețit în satul său natal Săn-Mărghita. În ajunul sărbătorii unirii a fost îngropat acolo,

lângă biserica română-unită. În numele «Astrei», a vorbit dl membru în comitetul central, senatorul Dr. Elie Dăianu.

Luând datele acestea la cunoștință nu ne putem opri de a nu aduce prinos de laudă memoriei unui mecenat atât de idealist cum a fost Monastireanu.

N'au dispărut încă toți oamenii idealiști, slavă Domnului! Mai există între noi suflete nobile, cari se gândesc și la altceva decât numai la umplutul pungii proprii! Mai își bat capul oamenii cum să ajute o instituție culturală, care vrea ca propășirea culturală să contrabalanseze abrutizarea din zilele noastre!

Binecuvântată fie memoria lui Monastireanu. «Astra» are să-i îndeplinească cu scumpătate dorințele din testament și are să se arate vrednică de mecenatele ei iubite.

Impotriva sudalmelor — o propunere laudabilă. «Astra» a primit o scrisoare din partea dlui profesor, cunoscut propagandist împotriva alcoolismului și președinte al despărțământului Blaj al «Astrei», Ștefan Roșianu. Scrisoarea aceasta este o icoană fidelă a unui suflet de elită, atins neplăcut de limbajul din zilele noastre, de aceea «Astra» se grăbește să dea publicității acest țipet de alarmă, atrăgând atenția opiniei publice asupra răului ce ne amenință și aplaudând ideea președintelui de despărțământ de a porni o campanie sănătoasă împotriva vorbelor murdare din conversațiile noastre. Orice încercare în direcția aceasta este bine primită din partea «Astrei», fiindcă servește spre ridicarea moralului discuțiilor noastre. Cel ce propagă idelle dlui Șt. Roșianu — și știm că și în Sibiu este păr. Trifa, care a pornit o frumoasă miș-

care în mijlocul țărânilor — săvârșește o faptă bună.

Lăsăm să urmeze scrisoarea :

Onor. Comit Centr. — De 23 ani au luat la noi începutul misiunile sfinte populare, cari și-au dovedit și continuă a-și dovedi marea lor importanță, fiind ele mijloace foarte prețioase pentru premenirea și ameliorarea sufletelor și în nex cu aceasta, pentru ameliorarea soartei neamului nostru, pe care nu-l va putea slăbi și nimici de cât numai o eventuală pervertire a lui. Și e natural așa, fiindcă religiuinea prin doctrinele ei, prin preceptele ei de abnegație și de sacrificiu determină pe oameni să se învingă pe sine însiși și să-și deștepte și desvolte energiile, cari din fiecare individ pot face om cum se cade, om folositor, om mare, erou, chiar și sfânt. Colectivitatea apoi este așa, cum sunt membrii ei.

Fiecare individ, care se ocupă serios cu problema religiunii în viața socială și națională, e adânc convins, că în mijlocul unui popor nu poate exista o atmosferă de idealism și înălțare fără morală creștină. Lipsind credința și desconsiderându-se poruncile în viața unui neam, se imprăștiie și se pierd pietricelele prețioase din mozaicul ființei lui; se clatină greu echilibrul, dezagregându-se orândușile, sufletești, iar poporul cade și se descompune.

Bunul Dumnezeu mi-a ajutat să cooperez și eu la mai multe misiuni sfinte populare, ținute pe teritoriul arhiepiscopiei gr.-cat. române de Alba-Iulia și Făgăraș și pe cel al diecezelor de Lugoj și Oradea-Mare. În părțile, unde m'a dus dorul de a face bine, după putință, — am văzut multe, și bune și rele, între altele. am experiat pretutindena fondul admirabil sufletesc al

neamului nostru, pe care fond se pot broda, se pot cultiva cele mai alese virtuți. Neglijat însă acest suflet, produce amare și sălbatice fructe.

Dintre produsele urâte ale sufletului poporului nostru țin să relev cu multă durere *blasfemia*. Păcatul acesta profanează aierul pe drumuri, pe dealuri, pe văi, pe câmpuri și pe lunci, în orașe și sate, de cârciume nici nu mai amintesc; atunci, când se întâmplă această profanare de multe ori chiar și în școli și în apropierea locurilor sfinte. Sudue bătrâni și copii, bărbații și, în unele locuri, chiar și femeile. Sudue în veselie și mânie. Sudue în fudulie și condamabilă ușurință. Sudue trezi și beți.

Nu cred să se aple în vreo comună românească un blestămat, pe care să-l injure oamenii atât de mult ca pe Preasfântul și Preabunul Părinte ceresc, pe sfinții eroi ai vieții sufletești și locurile socotite de sfinte, chiar și din partea păgânilor. Și acum dacă cineva are o astfel de atitudine față de Dumnezeu, ce atitudine va avea față de suprapușii, de egalii și inferiorii săi. Păcatul acesta e întovărășit de un întreg cortegiu de rele, nu numai pur morale, ci și sociale și culturale, p. e. de ingrătitudine, necuviință, necinste, nerușinare, îndărătnicie, nedreptate, brutalitate, etc. Din motivul acesta socot a nu greși, spunând, că acest rău, care murdărește cinstea neamului nostru, poate face parte nu numai din preocupările preoților, ci și ale bărbaților noștri laici, culți, educației cărora le repungă o atare necuviință.

Eu sunt convins, căcei mai mulți preoți stăruie în apostolie pentru extirparea acestui viciu, dar în noroiul atâtor frământări și în mijlocul atâtor patimi deslănțuite pe urma marelui războiu, glasul lor nu se prea aude,

dacă nu-i susținut și întărit, cu bună-voință și sinceritate, de laicimea noastră cultă. Și cum «Astra» noastră are de rezolvat, mai ales în prezent, problema grea și frumoasă a culturii, a educației sufletești a poporului nostru, cred că nu greșesc adresa când rog respectuos Onoratul Comitet Central, ca să binevoiască a lua în programul său de muncă și delăturarea, ori cel puțin reducerea proporțiilor numitei pete de pe cultura poporului nostru.

Această jintă s'ar putea ajunge:

1. Prin o adresă către toate ordinaratele episcopoești române pentru combaterea concentrică și simultană a blasfemiei.

2. Despărțămintele «Astrei» să fie invitate în scopul acesta la o colaborare frățească cu organele ecleziastice.

Țin să mai amintesc, că în toate cazurile, în cari s'a combătut această pecingine ce scade onoarea omului, sute și sute de guri s'au exprimat hotărât contra ei și că s'au înființat ușor *societăți antiblasfemice*. Dovadă și aceasta, că munca pentru înșeninarea și purificarea atmosferei morale, sociale și culturale nu-i nici de tot prea grea, nici neînțeleasă și nici infructuoasă.

Recomandând chestiunea pusă atențiunii binevoitoare a Onoratului Comitet Central, îl rog, să binevoiască a primi asigurarea, etc. etc.

Ștefan Roșianu
prof.-preș. desp. Blaj.

«Din viața preotească», schițe de Ion Agârbiceanu. Bibl. «Semănătorul», Ed. libr. diecez. Arad 1916, Nr. 3, 88 pag. (3 Lei).

Să nu fie preot român, care să nu fi cetit broșura aceasta a părintelui A. Toată amărăciunea *nobilă* a unui preot român idealist din Ardeal se reflectează în schițele acestea, amără-

ciune față de oamenii superficiali, față de preoții lipsiți de convingeri și față de stări de lucruri, cari cer o îndreptare grabnică și radicală. Așa vorbește un apostol al neamului, unul care scrie cu sânge din inima sa. De aceea este și atât de sincer — par'că ar fi singur sub patrafir, în fața publicului său cetitor.

Cercul de idei, în care se învâрте pâr. A. în cele 7 schițe este următorul: ai dreptul, tu, preot tinăr, să îți pierzi nădejdea în omenire, dacă vezi că poporenii tăi nu sunt precum ai așteptat tu? Răspunsul este un hotărât *nu!* Părintele Visarion își analizează faptele și gândurile proprii și ajunge la convingerea: și eu sunt păcătos! Singura mântuire sufletească și-o află în perseveranța pe cărarea apucată: ridicarea poporului. Imperativul categoric: fă-ți datoria! Fără a aștepta răsplată, mulțămită — numai de dragul binelui! («Săptămâna patimilor»). Ai tu dreptul să necinstești locașul Domnului, ca părintele Ilarie, care-ce e drept-infrumșează biserica, dar potirul, de pe care a căzut auri-tura, nu-l repară, ci bea din el dintr'un pănăruț de sticlă, ca să nu se învenineze? După 12 ani tot cu potirul stricat se folosește în biserica frumoasă. («Potirul.») Lupta între fond și formă! Ce folos de formă, dacă nu e și fondul?!

Pe fostul său camarad de școală George Grecu, îl întâlnește povestitorul după 12 ani. Din Grecu cel evlavios s'a ales un ateist sarcastic, care discută revoltător de brutal problemele religioase, fără să știe că-îl ascultă și fostul camarad de școală. Când îi spune acesta cine este — tăgăduiește Grecu și — fuge din vagon. Conștiința nu-i este curată. Îi este rușine de schimbarea sa. («Un om slab»). Cel puțin drojdia conștiinței lui a rămas! —

Părintele Vasile, chemat de un bolnav a doua oră la spovedanie, merge supărat, dar — meditănd asupra faptului — îi e rușine că dânsul nu s'a spovedit de 6 ani, pleacă însuși la un prietin, preot și dânsul, și se spovedește. («Drum rodnic») Nu-l scoate din sărite răsetele prietinelui, care se miră de hotărârea luată — căci păr. Vasile simte întreagă greutatea problemei: dacă ceri curățenie sufletească dela alții, să fii tu mai întâi de toate curat. — Un avocat român, care luase parte ani îndelungați la sinoadele de toamnă și de primăvară, ca să poată discuta cu cei peste 30 de preoți din protopopiatul său, se depărtează de preoți, le ocolește societatea, fiindcă îi vede odată cum se spovedesc reciproc: în loc de smerenia și seriozitatea visată la un act atât de însemnat, îi vede cum vorbesc fleacuri, cum se duc la spovedanie și cum ies de acolo ca și când nu li s'ar fi întâmplat nimic în viața lor sufletească. («Instrăinare»). Părintele Andrei se întâlnește după 15 ani cu domnișoara Leonora, căreia îi făcuse curte. Episoade din tinerețe, cu album, cu cărți împrumutate, cu urmarea firească: uitarea. Acum e părintele preot într'un sat uitat de Dumnezeu, noroios, și nu prea iese în lume. Când dă să agrăiască pe fostul său ideal, sunt în vagon, părintele nu e ras, fiindcă frizeri nu sunt în satul său și trebuie să se radă la oraș, aude verdictul acesta crud: «Să ieșim, bărbosul ăsta de popă o să ne mai și afume cu tutunul lui prost de pe sate!», iar prietina fostului său ideal îi răspunde, tot în ungurește: «adevărat... popii voștri românești sunt foarte înapoiați în cultură!» («O întâlnire»).

După cum vedem, scene și probleme din viața preoțimii noastre. Sunt probleme *vitale* pentru preoțimea

românească. Tratatate cu măiestria de povestitor a păr. A. — își rămân în minte, le frământă și cauți să le rezolvi, fie ele oricât de dureroase. De astfel de crainici a unor zile mai bune, ca păr. A., avem noi lipsă în zilele noastre!

Adevărului trebuie să-i privim drept în față — ca cu atât mai bine să ne putem apăra — ca să se aleagă grăul de neghină.

E de prisos să mai adaug că păr. A. găsește forma potrivită pentru greutatea Ideilor. Stilul său, atmosfera, în care îmbracă schițele sale — sunt în concordanță cu greutatea *etică* a problemelor.

Nu e o carte pentru popor — ci un rechizitoriu, un memento pentru preoțimea noastră, și — indirect — pentru orice intelectual conștient. Ca tipurile *dureroase* descrise în aceste schițe culturale să dispară, să ne dăm cu toții silința. Păr. A. ne arată și pe părintele sufletească ideal. O cetim printre rânduri. De aceea putem să-i fim cu atât mai mulțămitori. Nu este scriitorul, care nimicește și-și bate joc. ci duhovnicul, care vrea să admonizeze și să dea medicina tămăduitoare.

h. p. p.

M. Chirișescu-Arva. *Rolul agronomilor în agricultura țării.* București, 1925 Congresul agronomilor, ținut în Februar 1924 la București, a găsit nimerit să-și încheie seria lucrărilor prin cercetarea importantei chestiuni a «Rolului agronomilor în agricultura țării». Temeiul discuției a fost un raport făcut de dl prof. M. Chirișescu-Arva, care a pus această importantă chestiune într'o lumină limpede și deosebit de puternică.

Evident că a aduce necontentin în discuție această chestiune, înseamnă că ea încă e nelămurită și nesoluționată. Și nelămurirea rostului pe care

trebuie să aibă agronomii într-o țară agricolă, în care 80% din populația ei se îndelănțește cu agricultura, și temeiul bogăției și comerțului acestei țări sunt produsele agricole, este cu adevărat paradoxală. În țara noastră rolul agronomilor nu numai că ar trebui să fie recunoscut, dar ar trebui să fie socotit ca unul din cele mai prețioase, fiindcă dela el ar trebui să vie bună-starea majorității populației, propășirea bogăției și economiei naționale. Totuș, din nefericire, nu este așa. Chiar dacă teoretic și oficial, la noi, rolul agronomilor în agricultură țării este socotit cum se cuvine, în realitate, în practică, nu numai agronomii, dar nici agricultura nu este prețuită la justa ei valoare și nu se caută a se scoate din această activitate economică maximum de bine ce poate rezulta pentru propășirea țării noastre.

Practica agricolă la noi este rutinară. Ea a fost deprinsă din tată în fiu și rolul științei și învățătorului agricol, în special în ce privește țărâni-mea, aproape a fost nul. Noi pe teren agricol, în special în ce privește țărâni-mea suntem aproape în aceiaș stare ca acum două mii de ani. Propășirea noastră agricolă dinainte de războiu era aparentă, fiindcă nu se întemeia pe o dezvoltare reală a activității agricole, ci, în regimul marelui proprietăți și al arendașiei, pe sleirea forței fizice a țărâni-mei, pe secătuirea forței productive a pământului, și pe sporirea neconținută a suprafeței cultivabile, prin restrângerea pășunelor și prin defrișarea vinovată a pădurilor. În acest chip, propășirea noastră agricolă era întemeiată prin cheltuirea fără socoteală a rezervelor noastre naturale, nu pe perfecționarea metodelor de cultură.

În această situație, rolul agronomilor era neînsemnat. Cuvântul lor,

care, totdeauna, cerea cruțarea rezervelor, perfecționarea metodelor de cultură, îmbunătățirea semințelor, îngrijirea pământului, care, deși, cerea cheltueli și pune la piedeci culturii extensive, de exploatare, nu a fost ascultat.

Școalele agricole, neapreciate de agricultori, și de multe ori urâte de aceștia, au vegetat și nu au avut nici o legătură cu agricultura practică. Influența lor a fost neînsemnată, iar specialiștii, pe cari îi dădeau aceste școli, erau socotiți ca vizionari, teoreticieni sterpi, nefolositori.

Nici Ministerul de agricultură, care era chemat să îndrume agricultura, să vegheze la propășirea ei, să sprijine pe agronomii ieșiți din școalele sale, nu avea în chestiunea rolului științei și agronomilor în agricultură o altă părere de cât marea proprietate. Era o mentalitate inferioară, care stăpânea activitatea agricolă întreagă și pe care nu o putea îndrepta de cât timpul și împrejurările sociale.

Doar dacă Domeniile Coroanei, unde Regele Carol a voit să dea pildă bună proprietarilor agricoli, au folosit în gospodăriile lor munca și știința agronomilor noștri. De fapt moșiile și fermele acestor Domenii erau în fruntea gospodăriilor noastre agricole. Sau obștiile sătești de arendare, dacă au folosit arendarea agronomilor, fiindcă erau impuși de Casa Centrală, ocrotitoarea, finanțatoarea și răspunzătoarea acestor întreprinderi agricole. Și, cu toată rutina țărâni-mei, prin obști s'au introdus, totuș, în practică noastră agricolă noi metode de lucru, de exemplu: cultura în rotație și sporirea soiurilor cultivate, îmbunătățirea rasei vitelor și perfecționarea utilajului.

Stările sociale de după război au impus rezolvarea problemei agrare.

Exproprierea marilor proprietari și improprietărea țăranilor erau necesități sociale. Însă și de data aceasta reforma agrară nu a fost făcută cu concursul și cu luminele lor. Agronomii au fost ocoliți, sfaturile lor nesocotite. Reforma agrară a ieșit cum a ieșit. Rezolvă vechea cerere de pământ a țăranimei, nu rezolvă problema agrară. Țăranii sunt tot nemulțumiți, în unele locuri mai nefericiți ca mai înainte. Cauza e acolo că reforma agrară, care schimba un întreg regim, nu a dat mijloacele de trecere în noul regim și nu a organizat munca în noul regim agrar. Și aceste lipsuri ale reformei agrare sunt datorite necolaborării agronomilor specialiști la această importantă reformă.

Economia națională generală, fiind amenințată de primejdiile rezultate din trecerea nepregătită în noul regim agrar, iar producția vechei culturi a proprietății exploatare diminuând, oameni politici, conducători ai țării, mulți foști mari proprietari de ieri, cari nu au prețuit niciodată serviciile agronomilor, și-au întors fața către agronomi. Și acum speranța tuturor pentru reorganizarea muncii agrare în regimul de mică proprietate e în acești specialiști oameni de știință și de practică.

Folosiiți în timpul războaiului, în Moldova, ca oameni de organizare practică, folosiiți în timpul executării reformei agrare ca oameni de administrație, în majoritate pricepuți și cinstiți, agronomii vor fi folosiiți într'un viitor apropiat ca oameni de specialitate, ca luminați, îndrumători și organizatori ai activității agrare în noul regim. De acum ei vor avea de dat contribuția prețioasă pentru ridicarea acestei țări, contribuție așteptată de un neam întreg.

Cursurile de expropriere și formulele matematice de improprietărire, cari au stat la baza reformei agrare, vor trebui înlăturate și înlocuite cu formulele agronomiei de producție agricolă. Dezechilibrul actual economiei naționale de reforma agrară, nesocotit făcută și aplicată, va trebui înlocuit printr'un echilibru nou de producție prin ajutorul științei și tehnicii agrare. Acest echilibru nu-l poate aduce de cât știința agronomiei și agronomii specialiști.

Mai mult, regimul miciei proprietăți fiind regimul cel mai potrivit activității agrare, se așteaptă dela agronomi adevărata organizare agricolă, prin care nu numai să se găsească echilibrul economic de mai înainte, dar să pășească pe drumul propășirii economice.

Dela ridicarea agriculturii, dela propășirea ei așteptăm ridicarea și propășirea țării noastre înșel. Acest lucru nu a fost înțeles până acum, piedicele, cari au fost puse agriculturii, comprimarea prețurilor și împiedecarea exportului au ruinat în mare parte putința noastră de refacere și de propășire. Această politică dictată de interesele burgheziei industriale și bancare va trebui să înceteze. În pământ în hogăția și dârnicia lui, am găsit salvarea noastră totdeauna, și va trebui să o găsim și de astă dată. Agricultură va trebui, ea și altă dată, să comande comerțul nostru exterior și întreaga noastră viață economică să fie subordonată intereselor ei. Pe această cale numai situația noastră economică va fi îndreptată, balanța economică va fi activată, iar valuta noastră îmbunătățită.

Ce așteptăm noi dela agronomi?

Așteptăm intensificarea agriculturii, pentru satisfacerea nevoilor consumului intern, sporit prin alipirea nouilor

provinciilor în mare parte mai puțin producătoare, pentru sporirea consumului și bunului trai al țărănimii, pentru ieftinirea trafului, pentru sporirea excedentului liber la export.

Așteptăm ridicarea tehnicii agricole, sporirea cunoștințelor de ordin tehnic pentru o agricultură științifică și intensivă, și procurarea mijloacelor superioare de cultură, pentru ridicarea nivelului economic, intelectual și moral al țărănimii, și prin aceasta ridicarea civilizației noastre. Nu socotim posibilă civilizarea națiunii noastre decât în legătură cu activitatea sa principală, în legătură cu practica agriculturii. De acolo ne va veni și buna stare și fondul moral, și luminarea minții.

Așteptăm studierea științifică a pământurilor noastre, a factorilor naturali, a cliimei noastre, a plantelor și a semințelor celor mai potrivite, ale mijloacelor de cultură celor mai bune, a producției posibile, pentru a îmbina în chip fericit experiențele noastre de secole cu lumina științei agrare.

Așteptăm reorganizarea învățământului agricol, începând de la școala elementară, care trebuie să fie școala de complectare și de perfecționare a țărănimii, și terminând cu școale superioare care trebuie să fie pilde vii de cultură și producție agrară, alături cu fermele și stațiunile agronomice, singure în stare să educe țărăimea și să dea o îndrumare științifică activității noastre agrare.

Așteptăm organizarea stațiunilor agronomice și a câmpurilor demonstrative, în care să se pregătească adevărata practică agricolă a acestei țări. În stațiuni se va face ameliorarea și selecționarea plantelor cultivate. În câmpurile demonstrative dovada puterii și valorii acelor plante.

Așteptăm organizarea și conducerea muncii agricole pentru ca producția și folosul rezultat din activitatea agricolă să fie cât mai mare.

Așteptăm organizarea cooperăției de producție agrară, ca desăvârșire și încoronare a organizării muncii agrare.

Rolul agronomilor în agricultura țării este astăzi deosebit de prețios. Nimeni nu-l contestă, nimeni nu-l micșorează. Ei sunt chemați să încheie și să desăvârșească reforma agrară, împroprietărind pe țărani, cărora oficialitatea nu i-a dat decât pământ, cu tainele tehnicii și științei agricole.

N. Ghiulea.

Lupta științifică împotriva șerpilor veninoși. Șerpii chiar și numai prin înfățișarea lor sunt din cele mai hideoase animale, iar atunci când mușcătura lor e veninoasă, primejdind viața oamenilor și a animalelor, devin o adevărată pacoste în regiunile cutreerate de ei. În Europa nu prea avem mulți șerpi veninoși, dar în unele ținuturi din Africa, și mai ales Asia și America, numărul lor e așa de mare încât putem vorbi de o împărăție a șerpilor. Acolo victimele omenești și de animale se ridică anual la cifre considerabile. Iată bunăoară unele date statistice în această privință: în Franța, în regiunea Loire-inferioară și Vandée, din 370 mușcături ale șerpilor veninoși 50 au fost mortale. În Germania o speță de viperă, între anii 1883—92, din 216 mușcături, 14 au făcut victime omenești. Dar dacă aceste cifre sunt obișnuite diferitelor accidente, în India, adevărata împărăție a șerpilor, victimele se ridică la un număr dureros. Bunăoară între anii 1880—87 cifrele statistice guvernului englez dau anual o mortalitate de 19,880 oameni și 24,412 animale, în 1888 vic-

time omenești 22,480, și în acelaș an, luându-se măsuri pentru stărpirea șerpilor, au fost omorâți 574,435 de șerpi, în 1889 s'au înregistrat 21,412 cazuri mortale de oameni, și au fost uciși 510,659 de șerpi. În Brazilia și mai ales în statul Sao-Paulo, anual se socotesc câte 4800 victime omenești, iar numărul accidentelor grave se ridică la 19,000.

Mușcătura unor spețe de șerpi mari poate să introducă în corpul unui animal până la 250 miligrame de venin uscat, și până la 300—350 miligrame de venin proaspăt, așa cum este expulzat din glande. Puterea unui venin nu depinde atât de cantitatea lui cât mai mult de calitate, apoi și pe individul, care a suferit mușcătura. Acelaș venin poate ucide pe unele animale, în timp ce altele rămân indiferente. O speță de Cobra, numită științificește *Naja bungarus*, omoară un om în câteva minute, un elefant în 2—3 ore. Mușcătura unei vipere, care ar injecta 25 miligrame de venin, e în stare să omoare un cal sau un bou.

De ce mor animalele mușcate de șerpi veninoși? Veninul șarpelui este ceea ce în știință se numește o toxină. Caracterul principal al acestei toxine ca și al altor toxine, e acela că în cantitate foarte mică poate provoca tulburări în organism de așa natură încât pricinuește și moartea. Această toxină a veninului de șarpe are unora acțiune directă asupra sângelui, distrugându-i elementul cel mai de seamă și anume globulele roșii, apoi în unele cazuri poate produce chiazguri de sânge, cari astupă vasele împedecând astfel circulațiunea, pricinuind prin aceasta asfixierea animalului; are acțiune de cele mai multe ori asupra sistemului nervos, tulburând respirația și bătăile inimii.

Unele victime pot scăpa dela moartă în urma îngrijirilor medicale, dar mușcătura unor șerpi cum e Botropul și Crotalul, lasă urme adânci tot timpul cât mai viețuește animalul, din locul mușcăturai, chiar după ce otrava a fost eliminată, se întinde o cangrenă care înlesnește descompunerea țesuturilor, iar acestea produc atunci alte toxine decât cele introduse prin veninul șarpelui, toxine, cari la rândul lor pot și ele provoca moartea. Alteori locul de mușcătură rămâne o rană veșnic deschisă, care nu se mai vindecă niciodată, punând bolnavul în neconțință primejdie.

Învățați și oamenii de știință fac de mult cercetări să găsească medicamente, fie curative, adecă pentru îngrijirea celor deja mușcați, sau mai ales medicamente preventive, cari sunt și mai prețioase; acestea din urmă sunt administrate într'un mod oarecare unui individ, și-i pune organismul într'o stare de indiferență față de toxina veninului de șarpe; organismul devine astfel imun, după cum se spune în termeni proprii acestei stări. S'au ajuns la rezultate foarte frumoase. Cercetările au fost făcute în diferite laboratorii din Europa, America și în special putem aminti în câteva rânduri Institutul din Butantan, localitate din Brazilia, la vre-o 9 km., depărtare de Sao-Paulo. În grădina acestui institut se află un serentarium. E un loc de vre-o 500 m. pătrați, îngrădit cu un zid nu prea înalt, și cu un șanț plin cu apă, pentru mai bună siguranță. În acest parc al șerpilor veninoși ei stau perfect izolați și pot fi supuși observațiunilor științifice. Li-s'au pus la dispoziție tot ceea ce poate să-i facă fericiți: animale mici pentru hrană, iarbă, umbră și umezeală sau nisip, unde pot din când în când sta la soare.

Personalul științific al Institutului sub direcțiunea profesorului Vitale Brazil, face neconținute cercetări asupra biologiei acestor reptile, în special Crocotali și Botropi, caracteristici ținutului. Ca realizare practică a tuturor osteanelilor, institutul furnizează serumuri antiveninoase. Acestea sunt distribuite în mod gratuit cultivatorilor de cafea, trestie de zahăr, din acea regiune, cari mereu sunt în primejdie de a deveni victimele șerpilor, totuș, gratuitatea e restrânsă puțin, în sensul că, în schimbul fiolelor cu serumuri antiveninoase fiecare aduce un șarpe veninos viu. Acest schimb, foarte practic în fond, se înțelege că nu e lipsit de oarecare riscuri. Ceeace e sigur însă e faptul că îndrăzneala și toată abilitatea brazilienilor, dupăcum și riscul lor de a prinde viu un șarpe veninos, sunt răsplătite cu prisosință prin munca, pe care o depun oamenii de știință, scăpând de la moarte sigură populațiunea nefericită a ținuturilor cotropite de șerpi veninoși. N. G.

Un arbore producător de unt. În regiunile tropicale ale Americii se află un arbore numit în termeni științifici «Persea americana». E un arbore mare, putând ajunge și 20 m. înălțime. Fructele lui au forma unor pere și când sunt coapte cântăresc până la 550—600 gr.; la suprafață au o coajă destul de subțire, sub care se găsește partea cărnosă, a cărei gust și compoziție e foarte apropiată cu a untului. În mijlocul fructului se găsește un sambure mare, aproape cât un ou de găscă. Fructul e foarte prețuit de locuitorii Guatemalei, și în ultimul timp chiar Ministerul de agricultură din Statele Unite a trimis un specialist să facă cercetări amănunțite asupra acestui arbore. În fiecare stagiune un «Per-

sea americana» produce câte 3000 de pere; fructul se spune că e foarte gustos și apreciat de toată lumea de acolo, înainte sau după masă, penfru desert. N. G.

Un „cenaclu” literar. Romain Rolland a serbat 60 de ani împliniți. Președintele Republicii ceholovace Masaryk, în persoană, a ținut să asiste la reprezentajia de gală, dată în teatrul național din Praga.

Să recetăm un capitol din opera capitală a lui R. R., din «Jean Christophe», roman cultural în 10 volume. E vorba de descrierea unui «cenaclu» literar din Paris. Nu sunt numai la Paris astfel de «cenacluri». Revolta omului cu scaun la cap se poate naște și într’alte țări, chiar și la noi, în România, împotriva lor.

Cetiți capitolul și dați-vă seama dacă nu se pot referi observațiile și la unii din scriitorii noștri. E inutil să accentuăm, credem, că și în Franța, ca și la noi, sunt și *alte* cercuri literare, cari nu profesază astfel de principii și cari sunt o fală a literaturii franceze și române.

Numai că: nu vi se pare că suntem prea indulgenți cu scriitorii de teapa celor descriși de R. R.?

H. P.-P.

Jean Christophe e introdus de Sylvain Kohn, un evreu din Maieņa, naturalizat în Paris, oficiant într’un mare institut de editură parizian, în cercul unor tineri literați francezi. Iată cum descrie Romain Rolland cercul acesta literar:

«Intrără (amândoi) într’un restaurant de bulevard și urcară în catul întâi. Christophe se află în mijlocul a vre-o treizeci de tineri între douăzeci și treizeci și cinci de ani, cari discutau cu vioiciune. Kohn îl reco-

mandă ca pe unul, care tocmai scăpase din temnițele germane. (J. Chr. fugise de pedeapsă, din orașul său natal). Dâșii nu-l încrestară câtוש de puțin și nici că își întrerupseră conversația pătimase, în care se avântă și Kohn, abea că sosise.

Christophe, intimidat de societatea acestor aleși, tăcu și ascultă cu cea mai mare atențiune. Fiindcă putea să urmeze numai cu greutate puvoiu de cuvinte franceze (se afla de câteva zile în Paris), n'a putut pricepe despre ce interese mari artistice se discută. Ori cât asculta, nu deosebea decât cuvinte ca: «trust», «cumpărături de samsar», «căderea prețurilor», «mărirea venitelor», amestecate cu cuvinte de acestea: «onoarea artei», «drepturile de autor». În sfârșit băgă de samă că e vorba de întreprinderi neguțătorești. O samă de autori se țineau, după cum se părea, de o societate financiară și se revolta de încercările de a se înființa o societate concurentă, care voia să le dispună monopolul lor de a stoarce pe scriitori. Trădarea usora din aliații lor, care au fost-o de mai profitabil să se ducă la casa de concurență, i-a dat în cea mai sălbatecă revoltă sufletească. Nu vorbeau de altceva decât de tăierea capului. «... degenerare... trădare... deonoare... vânduți...» Așii nu se legau de cei vii: aveau de lucru cu cei morți, cari le închideau piața literară cu reproducerea operelor lor fără de tantieme. Operele lui Musset par'că ajunseseră tocmai atunci bun comun și publicul le cumpăra mult prea mult. Din cauza aceasta cereau un ajutor energetic din partea statului, ca statul să arunce dări mari asupra capod'operelor trecutului, ca să contrabalanseze răspândirea cu prețuri ieftine a operelor lor, căci această răspândire o numeau cu

învierșunare: procedeu de concurență neiertată față de operele de artă contemporane. Se întrerupea unul pe altul ca să asculte cât au fost de mari veniturile, pe cari le-a avut cutare și cutare piesă în seara trecută. Toți erau scoși din sărite împotriva unui veteran, vestit în amândouă continentele, din cauza norocului său cu operele sale dramatice — îl desprețiau, dar mai mult îi invidiau. Dela veniturile autorilor au trecut la acelea ale criticilor. Povesteau cât primește unul din colegii lor cunoscuți (fără doar și poate, vorbe goale, lipsite de orice substrat real) cât primește pentru fiecare premieră a unui teatru de boulevard, ca să scrie bine despre dânsa. Era un om cinstit: după ce încheiase târgul odată, se ținea cu scumpătate de el; arta sa deosebită însă consta — după spusa lor — într'aceea să laude astfel piesa, încât să dispară cât mai curând, în urma criticei acesteia; așa căpata adeseori premiere. Râdeau de întreagă afacerea, dar nu se minunau de loc.

Printre picături presărau vorbe mari; vorbeau despre «poesie», despre «artă pentru artă». În sunetul acesta sămsăresc de parale sunau vorbele astea ca și când ai fi zis: «artă de dragul banului»; manierele acestea introduse în timpul din urmă în literatura franceză, maniere de samsari de cai, îl revoltară adânc pe Christophe. Fiindcă nu se pricepea de loc la afaceriile bănești a refuzat să urmărească cu atențiune conversația, când au încetat să vorbească despre literatură sau cel puțin despre literați. Când a auzit numele lui Victor Hugo și-a ascuțit din nou urechea.

Voiau să știe dacă l-a înșelat nevasta pe Victor Hugo. S'au ciorovăit cu multă tara-vură despre dragostea nelegiuită dintre Sainte-Beuve

și doamna Hugo. Mai apoi au vorbit despre amorezii d-nei George Sand și despre meritele fiecărei părți. Ocupațiunea principală a criticei literare contemporane consta pe atunci în astfel de probleme. După ce au știricit toate în casele oamenilor mari, după ce au cercetat cu deamăruntul dulapurile, după ce au întors sertarele și le-au desgolit, răscoliră odăile de dormit. Îi interesa cu deosebire situația d-lui de Lauzun, cum a stat lungit pe burtă sub patul regelui și a d-nei de Montespan — aceasta îi interesa de dragul cultului, pe care-l nutria fața de istorie și de adevăr: toți oamenii timpului acestuia erau nește fanatici ai adevărului, după cum se știe. Conmesenii lui Christophe arătau limpede cât sunt de stăpâniți de acest cult: nu se dau îndărăt la adulmecarea adevărului dela nici un amănunt. Cotrobăiră cu privirile lor cercetătoare în decursul întregii istorii a artelor frumoase, atât contemporane, cât și trecute; și scutară cu aceeași patimă pentru corectitate viața privată a multora din contemporanii lor cei mai cunoscuți. Era cludat că cunoșteau amănuntele cele mai mici ale scenelor, cari, de obicei, nu pot să se petreacă între martori. Îți venea să crezi că cei pe cari îi privea, de dragul adevărului, s'au destăinuit ei înșiși din fir în păr, publicului. Christophe se simți din ce în ce mai neplăcut atins și încercă să vorbească cu vecinii săi de altceva. Nu l-a încrestat nimeni. La început i-au pus, nu-i vorbă, unele întrebări vagi — întrebări, cari dădeau de gol, spre marea sa mirare, aproape completa ignoranță, în care se aflau acești oameni, la aparență fini și culți, în ce privește problemele cele mai simple ale meseriei lor — literatura și arta — profesate afară de orașul Paris; mult

dacă au auzit vorbindu-se de câteva nume mari: Hauptmann, Sudermann, Liebermann, Strauss (David, Ioan și Ricard), între aceștia își făceau cu precauțiune cărare, să scape, de teamă ca nu care cumva să schimbe pe unul cu celalalt, comițând o greșală boacăină. Dacă l-au știricit pe Christophe au făcut-o din politeță și nici decât din pofta de a ști ceva; așa ceva nu aveau dâșșii; abea oă i-au încrestat răspunsurile; repede-repede s'au reintors la afacerile lor pariziene, cari extaziau pe ceilalți meseni. Christophe încercă, plin de timiditate, să vorbească ceva despre muzică. Nici unul din literații aceștia nu era muzical. În fond considerau muzica ca o artă secundară. Succesul ei crescând de câțiva ani din urmă îi năcăjea tacit; și fiindcă era la modă, se prefăceau ca și când i-ar interesa. Mai cu seamă despre o nouă operă mare vorbeau mai mult, dela care datau aproximativ muzica sau cel puțin o epocă nouă a muzicei. Era comod de tot, din cauza *ignoranței* și a *snobismului* lor, punctul acesta de vedere, fiindcă îi absolvea astfel de trebuința de a cunoaște întreagă muzica cealaltă. Compozitorul acestei opere, al cărui nume Christophe îl auzea pentru întâia dată, un parizian, a făcut, după spusa hotărâtă a unora, *tabula rassa* cu tot ce a fost până la dânsul, a innoit totul, turnând totul dintr'o dată, a născut din nou muzica.

Christophe sări în sus. Nu dorea ceva mai mult, decât să creadă în geniu. Dar un geniu de soiul acesta, care nimicește cu desăvârșire, dintr'o lovitură, întreg trecutul... Ce pârdaunicul! Asta era meșter odată; cum naiba a putut-o scoate la cale? S'a rugat Christophe de explicări. Ceilați, cărora le-ar fi căzut greu de tot să-l servească cu așa ceva, și pe cari

ii plictisea Christophe să moară, s'au adresat muzicantului societății, mare-lui critic muzical Teofil Goujart, care a început pe dată să vorbească cu dânsul despre *septime* și *none*. Christophe l-a urmat pe terenul acesta. Goujart se pricepea la muzică întocmai ca Sganarelle la latinească (în piesa lui Molière — trad.).

«...Nu pricepi latineasca?»

— «Nu».

— «(Plin de entusiasm) *Cabricias, archithuram, cacalamus, singulariter, ... bonus, bona, bonum...*»

Fiindcă a dat acum de un om, care «pricepea latineasca», s'a retras pe dată, frumușel, cu precauțiune, în tufișurile estetice. Din ascunzișul acesta irespugnabil început să masacreze pe Beethoven, Wagner și arta clasică, de cari nu era vorba; dar în Franța nu este cu puțință să lauzi artist, fără ca să nu-i aduci ca jertfă de ispășire pe toți aceia, cari nu sunt ca dânsul. Profeți începutul unei arte nouă, care calcă în picioare toate tradițiile trecutului. Vorbi despre o limbă muzicală, care fusese tocmai descoperită de Christof Columbus-ul muziciei parziene, o muzică, în stare să facă cu toțel dispensabilă muzica clasicilor, prefăcându-o în muzică moartă.

Cristophe își rezervă părerea despre genialul inovator, ale cărui opere voia să le vadă, înainte de a se fi rostit despre ele; cu toate astea, involuntar, simți o oareșcare neîncredere față de acest zeu Baal, căruia i se jertfea întreagă muzica. Era revoltat, auzind cum se vorbește despre maieștri; și pu-și aducea aminte că și dânsul a spus, câtă vreme a fost în Germania, lucruri încă și mai și. El, care se simțise în patria sa drept un revoluționar al artei, el, care revoltase pe ceilalți cu îndrăsneala părerilor sale

și cu sinceritatea sa bădărană, simți cum în Franța ajunge conservativ în sufletul său, la primele cuvinte ascultate. Voia să contrazică și a fost atât de lipsit de tact, să nu o facă după cum este obiceiul oamenilor bine-crescuți, cari aduc constatări, fără de a le motiva, ci a vrut să fie specialistul, care scoate faptul și te omoară cu ele. Nu s'a dat înapoi de a se apuca de debateri tehnice; și glasul său răboinic se ridică la tonuri, cari erau prea potrivite să jignească urechile unei elite, asupra căreia argumentele sale, precum și verva întrebuintată de dânsul pentru întărirea lor, erau curat ridicole. Criticul se grăbi să termine o dezbateră politicoasă cu un așa numit «cuvânt de spirit», la ceceace băgă Christophe de seamă, plin de mirare, că potrivitul său nici idee nu are, despre ceceace vorbește.

Din clipa aceea era stabilită părerea despre germanul pedant și nemodern; iar muzica sa o găsea grozavă, înainte de a fi avut prilejul de a o cunoaște. Dar atenția acestor trei-zeci de tineri batjocoroși, cari prindeau repede întreg ridicolul unei situații, fu ațintită acum asupra acestui om ciudat, care dădea în stânga și în dreapta cu brațele-i slabe și cu mâinile-i gigantice, plin de stângăcie și de vehemență, care arunca priviri furioase și care striga cu un glas mai mult decât tare. Sylvain Kohn și-a pus de problemă, să-l prezinte prietinelor săi spre petrecere.

Conversația s'a îndepărtat acum dela literatură și se învărtea împrejurul femeilor. — La adecă erau numai două părți al unui și aceluiaș obiect: căci în literatura lor era, la adecă, numai de femei vorba și la femeile lor numai de literatură, așa de mult își făceau acestea de lucru cu probleme literare sau cu literații.

Vorbeau despre o femeie virtuoasă, bine cunoscută în societatea pariziană, care își măritase tocmai, precum se zice, amantul cu fiică-sa, ca să-l poată avea cu atât mai bine pe seama dânsului. Christophe se mișcă neliniștit pe scaun și tăie înconștient o față plină de scârbă. Kohn o băgă de seamă. Impinsă pe vecinul său cu cotul și lăsată să cadă observarea că, pe cât se pare, îl entuziasmează pe german. conversația și că acesta, de bună-seamă, arde de nerăbdare să facă cunoștința numitei doamne. Christophe se înroși, holborosi ceva și spuse în sfârșit, plin de mânie, că astfel de femei merită biciul. Urmă isbucnirea unor răsete homerice acestei păreri hotărâte a lui Christophe, iar Sylvain Kohn ripostă, într'un ton de flaut, că nu-ți este iertat să te atingi de o femeie nici chiar cu o floare... etc... etc... Christophe răspunse că o astfel de femeie nu e nici mai mult nici mai puțin decât o cățea și că pentru cățele ulișarnice e numai un mijloc: biciul. Toți au strigat indignați. Christophe fu de părere că galanteria lor e prefăcătoare și că de obicei aceia, cari stimează mai puțin femeile, vorbesc mai mult de cinstea, care le-o dau; se revoltă de poveștile lor scandaloase. I-au răspuns că așa ceva nu este câtuș de puțin scandalos, ci ceva foarte natural; și toți au fost de părere că eroina poveștii lor este nu numai o femeie adorabilă, dar totodată și prototipul femeii, în adevărată accepție a cuvântului. Christophe sări în sus, spăimântat. Sylvain Kohn îl întrebă cu vicleșug, cum își închipuiește o femeie. Christophe simțea că i se aruncă în gât un laț, dar, smuls de impetuositatea sa și de convingerile sale, se dete legat de-abinele, pe de-a'ntregul. Incepu să le explice parizienilor acestora plini de zeflema

ideilor sale privitoare la iubire. Nu găsi cuvintele, le căuta cu mare greutate și pescui din aducerea sa aminte expresiile cele mai imposibile, rosti grozăvenii, spre delirul auditorului său, fără ca să-și iasă din sărite, cu o seriozitate de admirat și cu o mișcătoare disconsiderare a ridicolului situației, în care se afla. Nu era cu puțință să-i treacă cu vederea, că își băteau joc de el, chiar în fața sa. Mai pe urmă se împleteci într'o frază, nu mai putu să iasă dintr'ansa, bătut cu pumnul în masă și tăcut...
Din „Jean Christophe în Paris”.

BIBLIOGRAFIE.

P. Dr. E. Dăianu: *Un sfânt pribeag Român: Ieremie Valahul*, Tip. «Viața», Cluj, 1926, 24 pag., 10 lei.

Dr. Coriolan Petranu: *Revendicările artistice ale Transilvaniei*, cu 90 ilustr. Tip. Diecezană, Arad, 1925; 212 pag., fără preț.

Anuarul lic. de stat «Gh. Lazăr» din Sibiiu 1924—25, publ. de Dr. I. Bunea. La loc de frunte «Școala și misiunea ei» de Dr. I. Bunea. Sibiiu 1926, Tipogr. «Dacia Traiană».

A. Negară, *Sărmanul pescar*, versuri, Arad, 1926, Tip. Corvin I. Lányi, Arad, fără preț.

A. Cotruș: *În robia lor*, versuri, tot acolo, fără preț.

Preot Pompei Morușca, *Femenism și feminitate*, în lumina evangheliei, Tip. Tipogr. Arhid., Sibiiu, 1925, 30 lei.

L'art du peuple roumain, catalogul expoziției din Geneva, tip. de dl prof. Al. Tzigara Samurcaș, 1925, în numeroase ilustr.

Aurelia Pop-Florian: *Valuri sufletești*, poezii, Cartea Românească, București, 40 lei.

Prof. Dr. Gr. Cristescu: *Sinteze etico-sociale*, Sibiiu, «Dacia Traiană», 40 Lei.